

BIJLAGE

Kadernota Duurzaamheid

Inhoud

bijlage 1

overzicht aangenomen moties gemeenteraad

bijlage 1: overzicht aangenomen moties gemeenteraad

Aangenomen moties 18 november 2014

> In een motie ingediend door D66 heeft de gemeenteraad het college verzocht de raad te voorzien van een evaluatie over de SLOK/ DEON gelden en wat hiermee is bereikt.

Stand van zaken: de evaluatie is op de volgende pagina te vinden.

> In de motie "Licht uit" ingediend door SP, VVD, GL, Inwonerspartij en het CDA heeft de gemeenteraad het college opgedragen om:

- ✓ in haar duurzaamheidsnota expliciet beleid te ontwikkelen om tot energiebesparing te komen in zowel het stadhuis als het overig gemeentelijk vastgoed en zich daarbij tenminste te richten op:
  - ICT (servers, desktops, schermen, randapparatuur)
  - Verlichting
  - Catering
  - Overige energieverbruikers
  - Instructies aan medewerkers (inclusief bewaking)
  - Monitoring
- ✓ De resultaten van het duurzaamheidsbeleid jaarlijks in het jaarverslag op te nemen
- ✓ In de verslaglegging het energieverbruik zowel in absolute termen (kwh, m3 gas en kosten) alsook in relatieve termen op te nemen en ook de historische cijfers (van voor en na de verbouwing van het stadhuis te betrekken)
- ✓ Naar aanleiding van bovenstaande motie "Licht uit" is afgesproken dat er een overzicht zal worden gemaakt met "Quick Wins" met betrekking tot bovenstaande thema's.

Stand van zaken: in de jaarrekening 2014 zit een overzicht van het verbruik en een vergelijking met de cijfers voor de verbouwing. Met betrekking tot de overige punten worden deze betrokken bij Deel 3 van deze Kadernota waarin ook ingegaan wordt op de rol van de gemeente en haar MVO-opgave. Hiervoor wordt een apart actieplan gemaakt waarvan energiebesparing binnen de gemeentelijke organisatie ook onderdeel uitmaakt. Duurzaamheid kan vooral beïnvloed worden door gedrag van medewerkers en keuzes m.b.t. ICT-apparatuur. De rest is tijdens de verbouwing zo verbouwd dat daar op dit moment naar verwachting geen extra winst te behalen is, tenzij er bovenmatig wordt geïnvesteerd. Een nader onderzoek zal dit uitwijzen.

> In een motie getiteld "Duurzaamheidsparagraaf" ingediend door SP en GL heeft de gemeenteraad het college opgedragen om een op alle drie de aspecten van duurzaamheid uitgewerkte duurzaamheidsparagraaf op te nemen in ieder raadsvoorstel teneinde deze aspecten en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen zowel in de organisatie als naar buiten duidelijk voor het voetlicht te kunnen brengen en het commitment van college en raad te tonen.

Stand van zaken: verankering van duurzaamheid in de organisatie krijgt in deze kadernota hoge prioriteit. Verbreding van de verantwoordelijkheid en investeren in toerusting over duurzame ontwikkeling is hier de belangrijkste opgave. Om dit te ondersteunen zal de duurzaamheidsparagraaf ingezet worden, maar tegelijk zal ingezet worden op een gemeenschappelijke taal en kennis over duurzaamheid aan de voorkant. Bureau agenda en de griffie komen in de eerste helft van 2016 met een voorstel over de duurzaamheidsparagraaf.

> In een motie ingediend door OPAplus heeft de gemeenteraad het college opgedragen om de raad voor het einde van 2014 de toegezegde rapportage over de toepassing van LED-verlichting in gemeentelijke gebouwen en kunstwerken te doen toekomen.

Stand van zaken: deze berekening is in januari 2015 via de griffie aan de raad aangeboden.

Aangenomen moties 10 november 2015

> In een motie "Licht Uit" ingediend door de PvdA en GL heeft de gemeenteraad het college verzocht om de lichten (incl. beeldschermen) 's avonds uit te doen.

Collegereactie: het college gaat deze motie uitvoeren.

> In een motie "actieprogramma zonne-energie" ingediend door GL, VVD, PvdA, SP en CDA heeft de gemeenteraad het college opgedragen om:

- in samenwerking met de vastgoedeigenaren te komen tot plaatsing van zoveel mogelijk zonnepanelen op daartoe geschikte gebouwen waaronder zo mogelijk scholen, MFA's, sportaccommodaties, woningen en overige gebouwen;
- daarbij zoveel mogelijk te komen tot co-financiering met de vastgoedeigenaren
- mogelijkheden tot het verkrijgen van provinciale- of rijkssubsidie daarin te betrekken voor financiering maximaal € 2 mln uit de NUON-reserve in te zetten;
- financiering zodanig op te zetten dat de middelen binnen 10 jaar naar de NUON-reserve terugvloeien;
- indien uitwerking binnen de bovengenoemde kaders niet mogelijk is, hierover aan de raad verslag te doen waarbij overigens de terugverdientijd van maximaal 10 jaar uitgangspunt dient te blijven.

Collegereactie: binnen het speerpunt energie ligt de opgave om te komen tot een energieneutrale stad in 2025. Om dit te bereiken is het nodig dat ook de bestaande bebouwde omgeving zijn aandeel levert en verduurzaamt. Deze motie sluit in die zin aan bij het in deze kadernota geformuleerde beleid en zal betrokken worden bij de uitvoering. Daarnaast wil het college breder kijken dan alleen zonne-energie. Ook andere maatregelen kunnen bijdragen aan verduurzaming, te beginnen met energiebesparing.

bijlage 2

evaluatie SLOK

---

bijlage 2: evaluatie inzet SLOK gelden

Op 19 november 2014 is de door D66 ingediende motie over duurzaamheid aangenomen. Deze motie verzoekt het college de raad te voorzien van een evaluatie van de inzet van SLOK/DEON gelden en wat hiermee bereikt is.

Allereerst de context van deze motie.

Op 19 januari 2010 heeft de gemeenteraad besloten:

1. Uit te gaan voor de gemeente Lelystad van de doelstellingen van de Rijksoverheid welke thans ten grondslag liggen aan de SLOK subsidie te weten:
  - a. Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar
  - b. Gemiddeld 2% toename duurzame energie per jaar
  - c. Gemiddeld 2% reductie van broeikasgassen per jaar
2. Het college op te dragen te inventariseren welke voor Lelystad kansrijke initiatieven en plannen elders op rijks-, provinciaal- of gemeentelijk gebied zijn gelanceerd en hieruit de voor Lelystad praktisch uitvoerbare voorstellen met de daaraan verbonden financiële consequenties aan de raad voor te leggen;
3. Voor de projectkosten van de onder 1 en 2 genoemde doelstellingen – en zoveel als mogelijk voor de daadwerkelijke uitvoeringskosten daarvan – een budget beschikbaar te stellen, te dekken uit de van het ministerie in de algemene uitkering te ontvangen SLOK subsidie en de bij de najaarsnota 2009 beschikbaar gestelde bedragen voor duurzaamheid en klimaatbeleid.

In de uitvoeringsnota klimaatbeleid 2010 – 2013 zijn in een aantal thema's concrete SLOK projecten uitgewerkt, hierin zijn onder meer de doelstellingen, de geraamde kosten, de begrote inzet van uren, het plan van aanpak en de financiering vermeld.

Thema A: Gemeentelijke gebouwen

Thema B: Woningen en utiliteitsbouw

Thema D: Bedrijven

Thema E: Verkeer en vervoer

Thema F: Duurzame energie

Thema G: Voorlichting

Doelstellingen

De rijksdoelstellingen zoals hierboven benoemd zijn onmogelijk te toetsen. De percentages zijn dermate klein dat invloeden buiten het gevoerde klimaatbeleid van grote invloed zijn. Zo is het een gegeven dat de economische crisis ook tot een scherpe daling van het energieverbruik heeft geleid. Het klimaatbeleid heeft vooral in het teken gestaan van het communiceren over energiebesparing en de mogelijkheden van duurzame energie, waarbij invulling is gegeven aan de voorbeeldfunctie van de gemeente, maar waarbij de daadwerkelijk resultaten in de maatschappij behaald moeten worden. Daarop heeft de gemeente geen invloed. Eerdere (landelijke) projecten laten zien dat met deze activiteiten daadwerkelijk besparingen worden bereikt van tenminste 5%. De aanname is verantwoord dat de uitgevoerde projecten daarom daadwerkelijk tot de beoogde doelen hebben geleid.

Er zijn twee grotere projecten geweest die gericht zijn op het vergroten van het aandeel duurzame energie. Een daarvan heeft niet tot het beoogde resultaat geleid (DEon), de andere staat op dit moment op een cruciaal punt van besluitvorming (Regioplan windenergie). Dat regio-

plan biedt ook voor Lelystad op langere termijn kansen om energie-neutraal te worden door lokale productie van duurzame windenergie. Hoewel tijdens de looptijd van het klimaatbeleid dat project geen bijdrage heeft geleverd aan verduurzaming, heeft het klimaatbeleid wel de basis gelegd voor een grote ontwikkeling in de nabije toekomst.

Financieel

Het financiële kader voor deze doelstellingen luidt dat de projectkosten – en zoveel als mogelijk ook de daadwerkelijke uitvoeringskosten voor de gemeente – gedekt dienen te worden uit de SLOK-uitkering en de bij de Najaarsnota 2009 beschikbaar gestelde middelen. De SLOK-uitkering bedraagt voor Lelystad € 545.942,-. De bij de Najaarsnota 2009 beschikbaar gestelde eigen bijdrage is € 115.000,-; daarnaast dient minimaal 1,4 fte ingezet te worden vanwege de SLOK-voorwaarde van 50% cofinanciering in geld en/of eigen uren.

De SLOK-gelden mogen alleen voor proces-, communicatie- en advieskosten worden aangewend. Uitvoeringskosten anders dan deze posten dienen zodoende uit andere budgetten te worden betaald.

Indachtig de onderzoeksopdracht van de raad, is bij de uitvoering van de SLOK-projecten eerst goed gekeken naar elders lopende kansrijke initiatieven en plannen.

In totaal is €509.000 uitgegeven aan projecten en acties. Eveneens is ook 485 manuur besteed aan het pre-arrangement NME en 4162 manuur aan het uitvoeringsprogramma klimaatbeleid. Daarmee is het budget vrijwel geheel ingezet en zijn de uitgaven in geld in balans met de inzet van uren, waarmee aan de 50/50 co-financieringsvoorwaarde van het Rijk is voldaan.

Projecten/Acties

Een aantal van de uitgevoerde projecten en acties wordt hieronder toegelicht aan de hand van de thema's waarop het klimaatbeleid gebaseerd is.

Gemeentelijke gebouwen

Het project Zonnepanelen op gemeentedaken is ten tijde van het klimaatbeleid voorbereid en het daadwerkelijk leggen van de zonnepanelen is op het moment van schrijven gaande. Een van de gebouwen die van zonnepanelen wordt voorzien is de brandweerkazerne.

De Kubus is op het gebied van energiebesparing doorgelicht en met behulp van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt is de verlichting vervangen door energiezuinige verlichting. Het laatste heeft ook plaats gevonden bij een aantal basisscholen.

Het plan voor verduurzaming van het energie-systeem in de Koploper is gemaakt en de nieuwe houtpellet kachel is inmiddels geïnstalleerd. Vervolgstappen voor verduurzaming van de Koploper zijn onderzocht en worden waar mogelijk uitgevoerd.

Woningen en utiliteitsbouw

Er is een cursus gegeven aan een aantal ambtenaren over de implementatie van nieuwe energieprestatienormen voor nieuwbouw in de omgevingsvergunning en hoe die getoetst en gecontroleerd kunnen worden.

bijlage 2: evaluatie inzet SLOK gelden

Er is een zonnekaart ontwikkeld waarmee inwoners bepalen of hun dak geschikt is voor zonnepanelen en vinden zij aanvullende informatie.

In de wijk het Karveel is een pilot gehouden waarbij doelgericht energiescans werden aangeboden. Deze scans leiden tot een bundeling van de te treffen maatregelen zodat aanbieders deze tegen een scherp tarief kunnen aanbieden. In de gekozen buurt is 18 maal een energie-scan uitgevoerd. Geconstateerd is echter dat daarna het traject veelal stopte om zeer uiteenlopende redenen. Het huidige project Stroomversnelling koopwoningen/nul-op-de-meter is de landelijke opvolger van dit project en daarbij is Lelystad aangesloten.

De duurzaamheidslening is in het leven geroepen. Hiermee kunnen eigenaren van bestaande woningen tegen gunstige voorwaarden geld lenen om de woning te verduurzamen. Van deze regeling wordt goed gebruik gemaakt. De regeling wordt voornamelijk ingezet voor het plaatsen van zonnepanelen en vervanging van kozijnen en beglazing voor kunststof exemplaren. Overigens blijkt de gehanteerde bovengrens op basis van de woningwaarde vaak een belemmering te zijn om de lening te kunnen verstrekken. Er is daardoor een substantieel aantal aanvragen afgewezen.

Er is een verordening duurzaam bouwen vastgesteld. Deze verordening stimuleert duurzaam bouwen bij kavelkopers. Zij komen in aanmerking voor een uitkering van maximaal de hoogte van de bouwleges als de woning duurzaam gebouwd is. Helaas viel het vaststellen van de verordening samen met het inzakken van de woningmarkt waardoor deze regeling nog geen resultaat heeft opgeleverd. Nu de markt aantrekt is er ook meer interesse in de regeling. De regeling wordt binnenkort nadrukkelijker gepromoot.

Bedrijven

Een forse bijdrage is geleverd aan de verduurzaming van het MKB in Lelystad. In totaal zijn 22 ondernemingen doorgelicht en er zijn energiescans gemaakt waardoor maatregelen genomen konden worden en energiebesparingen zijn gerealiseerd.

Verkeer en vervoer

In 2013 is ook de Roadshow Elektrisch Vervoer georganiseerd waarbij Lelystedelingen kennis konden maken met diverse vormen van elektrisch vervoer. De dag is een succes geworden.

Duurzame energie

De gemeente heeft bijgedragen aan de studies naar windmolenparken in Flevoland en verkenningen over ruimtelijke, juridische en financieel technische aspecten daarvan.

Lelystad heeft stevig ingezet bij de onderzoeken die hadden moeten leiden tot de oprichting van DEon als duurzaamheidsaanjager voor provincie, gemeenten en waterschap. Daartoe is het haalbaarheids-onderzoek en het businessplan financieel en met inzet van ambtelijke capaciteit ondersteund. In 2013 is helaas gebleken dat voor de gekozen vorm onvoldoende draagvlak bestond. Het oorspronkelijke idee van gezamenlijk optrekken van provincie met alle gemeenten en waterschap is verlaten. De provincie heeft uiteindelijk DEon opgericht en is sinds enige tijd als zelfstandige stichting operationeel.

Er is onderzoek gedaan naar warmtewinning uit het rioleringsysteem. Daaruit is gebleken dat er in Lelystad een beperkt potentieel is voor deze vorm van duurzame energie.

Het Nuna7 Solar team dat in 2013 winnaar is geworden van de World Solar Challenge, een 3000 km lange rit dwars door Australië heeft in Lelystad op de proefbaan voor het wegverkeer getraind. De huisvesting van het team en het transport van de Nuna7 naar Lelystad zijn gesubsidieerd.

Voorlichting

Er zijn 9 klimaatcoaches opgeleid die in workshops inwoners kunnen informeren over eenvoudige acties die leiden tot energiebesparing. Deze klimaatcoaches maken nu onderdeel uit van de duurzaamheidswinkel.

In 2012 is de grote duurzaamheidskrant uitgegeven waarin het klimaatbeleid en de diverse projecten uitgebreid zijn gepresenteerd.

De duurzaamheidswinkel is gerealiseerd en is gehuisvest in het voormalig postkantoor en is vier dagen van de week voor publiek geopend. De bezoekersaantallen zijn onverminderd hoog en laten zien dat de Lelystadse samenleving actief is op het gebied van duurzaamheid.

Voor scholen is lesmateriaal ontwikkeld met het oog op bewust omgaan met het klimaat, deelnemende scholen hebben een bijdrage ontvangen uit de SLOK subsidiepot.

Met de stichting NME is op een aantal scholen het project Energieke scholen uitgevoerd. Dat project was er op gericht om met de leerlingen en docenten de school energiezuiniger en gezonder te krijgen. Achterliggend doel was dat het enthousiasme van de leerlingen ook overslaat op de ouders zodat er een op een breder vlak winst te behalen is. Het project is

In 2011 heeft Lelystad een duurzaamheidsstand ingericht op de Good! Lelystad beurs. Op deze beurs was te zien op welke wijze Lelystad invulling gaf aan bijvoorbeeld de ontwikkeling van Warande.

In november 2013 is een grote duurzaamheidsbeurs gehouden voor het Lelystadse publiek. Dit evenement heeft ca. 8000 belangstellenden getrokken. Tijdens deze beurs konden Lelystedelingen zich onder andere laten informeren over energie besparen, isoleren, zelf energie opwekken, duurzame voeding,

Er is een klimaatstraatfeest gehouden en een warme truien dag. Diverse straten in Lelystad hebben zich hiervoor opgegeven en zijn met elkaar de strijd om de grootste energiebesparing aangegaan. Ook is een energiekrant gemaakt welke huis-aan-huis is bezorgd.

Samen met het NMFF is de website www.duurzaaminlelystad.nl ontwikkeld, een platform waar Lelystedelingen duurzame initiatieven kunnen melden en er over kunnen discussieren. Het platform is breder opgezet dan enkel energie en energiebesparing. Ook de thema's schoon vervoer, duurzaam ondernemen, eetbaar Lelystad, duurzaam bouwen en duurzame gebiedsontwikkeling vinden er een plek. De site laat inmiddels een mooi pallet aan duurzame initiatieven in de stad zien.

Lelystad heeft een aantal jaren meegedaan aan Duurzame Dinsdag, een initiatief waarbij inwoners van de stad innovatieve duurzame ideeën konden indienen. Deze ideeën zijn vervolgens beoordeeld en de winnaars kregen de mogelijkheid het idee met een professional verder te ontwikkelen. Lelystad scoorde hoog bij het aantal ingediende ideeën.

Inzet SLOK gelden

De SLOK-uitkering is gebruikt voor:

Bijdrage oprichten duurzaamheidswinkel Stadhuisplein	68350
Bijdrage project zonnepanelen op gemeentelijke daken	10000
Cursus NEN 7120 BWT	2840
Symposium	960
Klimaatcoaches	8568
GPR licenties	8500
Bijdrage scholen vooruit naar vroeger / voetstappen	13763
Bijdrage aan zonnekaart Lelystad + banner	16650
Duurzaamheidsbeurs + event nov 2013	46636
Verduurzaming MKB Lelystad	44000
Renovatie verlichting de Kubus	18380
Klimaat straatfeest 2012	4750
Duurzaamheidskrant 2012	1455
Stand Energy adventure Runderweg mei 2011	519
Huisvesting en transport Nuna7 solarteam	4700
Duurzaamheidsplatform, website duurzaamlelystad.nl	2850
Challenge Duurzame Stadsdistributie	15000
Plan v aanpak voor maatregelen	8015
Bijdrage aan verduurzaming energiesysteem Koploper	36000
Bijdrage aan duurzame dinsdag	16500
Bijdragen ondersteuning windmolenparken	37750
Bijdrage energie monitoring	1528
Bijdrage energie adviezen 18 energie scans	1350
Rapportage Riothermie Tauw	5000
Bijdrage Good!beurs Lelystad	15000
Liander E-atlas	10000
Bijdrage €-teams Concern voor werk	11875
Bijdrage haalbaarheidsonderzoek DE-on	5161
Bijdrage businessplan DE-on	15000
Klimaatstraatfeest 2011	8500
Plan van aanpak ijsselmeerdijk	7000
Energieke scholen (NME)	16535
Kennis delen (NME)	7500
Opzetten + communicatie gratis duurzaam bouwen	10340
Verbeteren bereikbaarheid bedrijventerreinen	8100
Roadshow elektrisch vervoer	9700
NME duurzame allianties	11000
Totaal	509775

bijlage 3

samenvatting benchmark Telos

---

bijlage 3: samenvatting benchmark Telos

Het College Akkoord 2014 van Lelystad benadrukt het uitgangspunt van de eigenheid van de gemeente, die wordt bepaald door de ligging aan de rand van de metropool regio Amsterdam en het streven naar verdere groei op een manier die de duurzaamheid versterkt. Daarbij is duurzaamheid meer dan klimaat- of milieubeleid, maar een integrale toekomstgerichte aanpak die bij elk initiatief economische, sociaal-culturele en milieubelangen op innovatieve wijze weet te combineren. Juist omdat Lelystad forse sociaal-culturele en economische opgaven kent, zoals in deze rapportage nader wordt besproken, is er voor gekozen ook een brede duurzaamheidsbenchmark te maken. Met zo'n brede analyse en een daarop gebaseerde aanpak kunnen innovatieve en sector overschrijdende oplossingen voor de opgaven van Lelystad worden losgemaakt.

Wat is een duurzaamheidsbenchmark wel en niet?

De gemeente Lelystad heeft 2 juli 2014 Telos, onderdeel van het Tilburg Sustainability Center van de Tilburg University, opdracht gegeven voor Lelystad een duurzaamheidsbenchmark met 18 andere gemeenten op te stellen. De keuze van de 18 benchmarkgemeenten is door Lelystad gemaakt en omvat Almelo, Almere, Amsterdam, Den Haag, Dronten, Haarlemmermeer, Harderwijk, Heerenveen, Helmond, Hoorn, Houten, Leusden, Purmerend, Rotterdam, Spijkenisse, Utrecht, Zeewolde en Zoetermeer. Het betreft de andere Flevoland gemeenten, de G4 en enkele gemeenten met een enigszins vergelijkbaar sociaal-economisch profiel. De benchmarkstudie is uitgevoerd op basis van de door Telos uitgebrachte Nationale Monitor Gemeentelijke Duurzaamheid 2014. Hierin zijn alle 403 Nederlandse gemeenten gemonitord op duurzaamheid door een '3P-analyse' te maken, waarbij de milieu-, sociaal-culturele en economische aspecten van elke gemeente in kaart zijn gebracht. Het voordeel van deze aanpak is dat alle gemeenten op een zelfde basis met elkaar kunnen worden vergeleken. Daar kleeft echter ook een nadeel aan, namelijk dat alleen die indicatoren konden worden gebruikt die voor alle gemeenten beschikbaar zijn. Soms zijn de indicatoren daardoor gebaseerd op een groter gebied (bijvoorbeeld COROP) dan de gemeentelijke grenzen en soms konden daardoor niet de meest recente cijfers voor Lelystad worden gebruikt. De uitkomsten die in deze benchmarkstudie worden gepresenteerd moeten dan ook vooral als een foto van de situatie in Lelystad tegen de achtergrond van andere gemeenten in ons land worden gezien. De uitkomst levert een checklist op met aandachtspunten die in een aantal gevallen nog nader onderzoek vragen voordat zij als concreet uitgangspunt voor het gemeentelijke beleid kunnen worden genomen. Dat laatste zou vervolgens in een duurzaamheidsbalans met door Lelystad zelf te kiezen prioriteiten en duurzaamheidsdoelen voor deze Collegeperiode vorm kunnen krijgen.

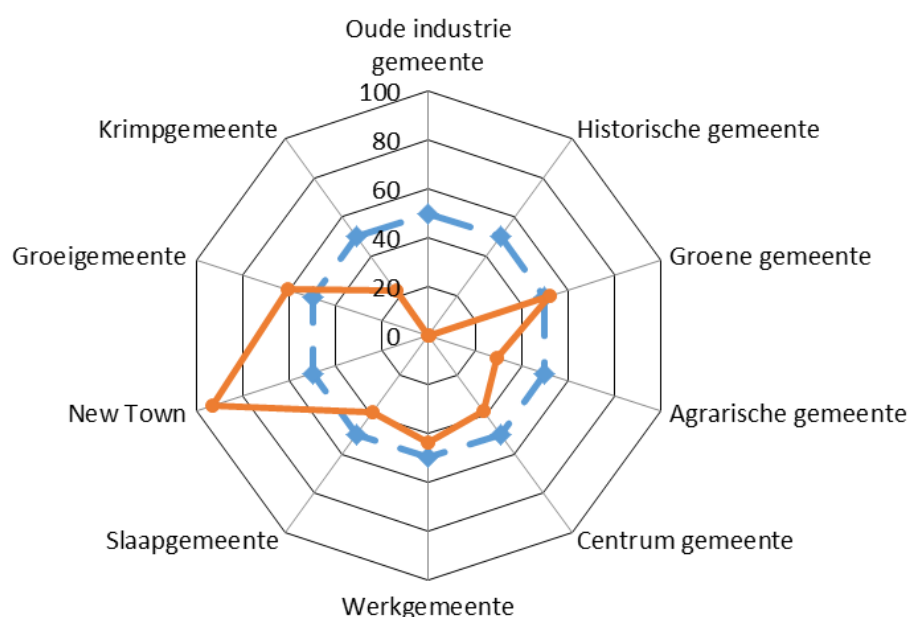
Een gemeente die zich anders moest ontwikkelen dan oorspronkelijk voorzien

Per 2014 telt Lelystad ca. 76.000 inwoners, waarvan de leeftijd lager is dan gemiddeld in Nederland. Lelystad is qua oppervlak de grootste gemeente van Nederland, maar bestaat voor een groot deel uit het water van het Markermeer. Lelystad is, afgezien van gemeenten die zijn ontstaan door herverdeling en fusie, een van de jongste gemeenten van Nederland. Oorspronkelijk werd Lelystad gezien als het centrum van rondom de gemeente aan te leggen polders in het IJsselmeer. In september 1967 arriveerden de eerste bewoners. De gemeente Lelystad werd bij wet ingesteld op 1 januari 1980. Al snel hierna kreeg Lelystad echter te maken met de komst van Almere. Almere was door haar gunstige ligging ten opzichte van Amsterdam en het Gooi aantrekkelijker dan Lelystad voor forensen en andere nieuwe bewoners. Desalniettemin bleef het aantal inwoners gestaag toenemen. Halverwege de jaren negentig zette Lelystad in op aantrekkelijker woonmilieus en nieuwe economische impulsen, waaronder de ontwikkeling van recreatieve voorzieningen. Wijken werden geherstructureerd.

Door de komst van Almere en het open blijven van het Markermeer heeft Lelystad niet de oorspronkelijk voorziene centrum functie gekregen. Anderzijds heeft de ligging van Lelystad, in de weidse polder en aan het IJssel- en Markermeer, zeker wanneer een voorziene overslaghaven en een serieuze luchthaven worden aangelegd, veel potentie. De realisering van de Hanzelijn in 2012, en de nog aan te brengen aanpassingen aan het rijkswegennet zijn belangrijk voor de economische positionering en profilering van Lelystad. In de begin 2014 vastgestelde Structuurvisie Lelystad 2023 is het accent van groei en doorontwikkeling aangevuld met onderhoud en beheer van de bestaande stad. Daarmee komt er een grotere focus op kwaliteit.

Lelystad is de enige Nederlandse gemeente die tegelijk New Town, groeigemeente en groene gemeente is

Lelystad kent een sterk van het gemiddelde beeld afwijkende typologie. Het is de enige gemeente in Nederland die zowel New Town is (65% van de woningvoorraad is na 1970 gebouwd), groeigemeente (meer dan 10% verwachte bevolkingsgroei tussen nu en 2040) en groene gemeente (landoppervlak aan bos en open natuur is meer dan 30% van totaal landoppervlak). Tegelijk scoort Lelystad zoals mag worden verwacht in het geheel niet op de typen oude industriegemeente en historische gemeente. Evenmin is Lelystad een echte centrum gemeente geworden, zoals hiervoor kort is toegelicht. Een uitdaging bij deze typologie van Lelystad is het behoud van de ecologische kwaliteiten bij het doorgroeien van de economie.

bijlage 3: samenvatting benchmark Telos

Lelystad heeft een lage duurzaamheidsscore (368ste plaats) wat vooral door de lage score van het sociaal-culturele kapitaal komt. Lelystad neemt in het duurzaamheidsonderzoek onder de 403 Nederlandse gemeenten de 368ste plaats in. Wanneer Lelystad wordt vergeleken met de benchmarkgemeenten neemt het met een totaal score op duurzaamheid van 45,5% de 14de plaats in onder de in totaal 19 gemeenten. Lelystad scoort daarmee relatief laag op duurzaamheid.

De totaal score op duurzaamheid is de resultante van de scores van de drie samenstellende kapitalen (ecologisch, sociaal-cultureel en economisch). Een blik op de kapitaalscores laat zien dat Lelystad met een score van 55,9% op het ecologisch kapitaal, en een 5e plaats bij dit kapitaal onder de benchmarkgemeenten, het goed doet. Daar staat echter tegenover dat de score van 34,5% op het sociaal-cultureel kapitaal het laagste is van de benchmarkgemeenten, en daarmee nog lager is dan deze score in Rotterdam en Spijkenisse. Het economisch kapitaal scoort in Lelystad met 45,9% beter. Maar in dit opzicht moet Lelystad behalve Almere toch ook de buurgemeenten Dronten en Zeewolde voor laten gaan en doet Lelystad het alleen beter dan Spijkenisse en Helmond. Bovenstaand globale beeld geeft aan dat voor de duurzame ontwikkeling van Lelystad vooral het sociaal-cultureel kapitaal maar ook het economisch kapitaal extra aandacht behoeven.

Voorraad scores wijzen oorzaken voor hoge en lage kapitaalscores aan

De kapitaal scores zijn opgebouwd uit duurzaamheidsscores voor thema's, hier voorraden genoemd. De uitkomsten op voorraadniveau tonen dat de relatief goede score van Lelystad voor het ecologisch kapitaal vooral wordt veroorzaakt door gunstige duurzaamheidsscores op hinder en calamiteiten, natuur en landschap, en op energie en klimaat.

De erg ongunstige score op het sociaal-cultureel kapitaal wordt veroorzaakt door lage scores op de voorraden sociale samenhang, participatie, kunst en cultuur, veiligheid en onderwijs. De wat betere maar nog steeds ongunstige score voor het economisch kapitaal moet vooral toegeschreven worden aan lage scores voor economische structuur, en infrastructuur en bereikbaarheid. Daarentegen scoren ruimtelijke vestigingsvoorwaarden en kennis wat beter dan het landelijk gemiddelde.

Lelystad heeft 22 zeer ongunstig op duurzaamheid scorende indicatoren

De voorraden zijn weer opgebouwd uit scores voor een aantal indicatoren. In totaal zijn er 90 indicatoren voor deze studie gebruikt. De uitkomsten laten de volgende zeer ongunstig scorende indicatoren zien ten opzichte van de in deze studie gehanteerde duurzaamheidsdoelen:

Ecologisch kapitaal:

- Emissie CO2
- Luchtconcentratie aan Vluchtige Organische Stoffen
- Chemische toestand oppervlaktewater

Sociaal-cultureel kapitaal:

- Arme huishoudens
- Vrijwilligers
- Langdurige werkloosheid
- Podiumkunsten
- Rijksmonumenten
- Onvoldoende bewegen
- Chronisch zieken
- Levensverwachting
- Vandalisme
- Gewelddelicten
- Vermogensdelicten
- Jeugdwerkloosheid
- Voortijdig schoolverlaters

Economisch kapitaal:

- Werkloosheid
- Arbeidsongeschiktheid
- Netto/bruto verhouding bedrijventerreinen
- Leegstand kantoorruimte
- BRP per hoofd
- Ontsluiting hoofdwegen

Het laag scoren van indicatoren is vanuit beleidsoogpunt voor Lelystad vooral relevant wanneer Lelystad zelf aan de verbetering ervan kan bijdragen. In dat verband zijn onderstaande groepen indicatoren en daarmee gelieerde beleidsuitdagingen te onderscheiden.

Problemen waarbij Lelystad als een van de weinige gemeenten erg ongunstig scoort

Bij erg ongunstig scorende indicatoren is het van belang na te gaan of hier van een specifiek voor Lelystad optredende ongunstige situatie sprake is en of Lelystad zelf mogelijk een verschil kan maken in het aanpakken ervan. Op basis van de vergelijking met de benchmarkgemeenten springen in het oog: de emissie van CO2, de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater, het vandalisme, de arbeidsongeschiktheid en betere ontsluiting van hoofdwegen.

bijlage 3: samenvatting benchmark Telos

De lage duurzaamheidsscore voor de CO2 emissie is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de Maxima (voormalige Flevo-)centrale, die door het stoken van gas energie levert aan een veel groter gebied dan de gemeente Lelystad. Daarnaast heeft Lelystad een hout gestookte centrale die tevens energie voor stadsverwarming levert. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen hoe de verschillende CO2 bronnen in Lelystad er voor staan. In ieder geval laten andere energie indicatoren zoals stadverwarming, windenergie en gasverbruik huishoudens gunstige scores zien.

De lage score op de chemische kwaliteit van het oppervlaktewater lijkt vooral veroorzaakt door vervuiling van de binnenwateren in Lelystad. Op het aanwijzen van mogelijke oorzaken kon in dit onderzoek niet nader worden ingegaan.

Een zelfde situatie geldt voor de aansluiting op hoofdwegen waarvoor de andere Flevoland gemeenten duidelijk hogere scores te zien geven (zie 6.1.22). Plannen om dit te verbeteren zijn in de getoonde cijfers nog niet verdisconteerd.

Meerdere indicatoren op sociaal-cultureel gebied scoren in Lelystad ongunstig, waarbij vaak een zelfde beeld is te zien als in de G4 steden. Eruit springt vandalisme, dat alleen in Den Haag en Rotterdam nog ongunstiger scoort (zie 6.1.12). Verder is de arbeidsongeschiktheidsscore even ongunstig als in Hoorn, Purmerend en Almelo (zie 6.1.18).

Problemen waar alle Flevolandgemeenten mee worstelen

Problemen waar alle Flevolandgemeenten mee worstelen zijn de hoge concentratie aan vluchtige organische stoffen (vermoedelijk als gevolg van weg- en luchtvaartverkeer), het lage aanbod aan podiumkunsten (vermoedelijk wegens de nabijheid van bijvoorbeeld Amsterdam; ook is het nieuwe Agora theater mogelijk nog niet in de CBS cijfers van 2011 verdisconteerd), het onvoldoende bewegen, de leegstand van kantoorruimte en het lage BRP/hoofd. Hier is het van belang door nader onderzoek de specifieke situatie in Lelystad te verduidelijken daar in dit benchmarkonderzoek soms gebruik moest worden gemaakt van COROP gegevens, bijvoorbeeld voor het BRP/hoofd. Vervolgens kan Lelystad, al dan niet samen met andere Flevoland gemeenten, besluiten de door deze indicatoren gesignaleerde gemeenschappelijke situaties aan te pakken.

Problemen die Lelystad met grote steden gemeen heeft

Ook heeft Lelystad problemen gemeen met de grote gemeenten zonder dat hier de voordelen van grote gemeenten zoals economische kansen, kansen op sociale stijging en een groot aanbod van culturele voorzieningen tegenover staan. Het gaat hierbij om het hoge aandeel arme huishoudens, langdurige werkloosheid, de lagere levensverwachting, veel gewelds- en vermogensdelicten, hoge (jeugd)werkloosheid, en veel voortijdige schoolverlaters. Voor Lelystad vraagt dit het ontwikkelen van een eigen analyse en aanpak, waarbij vermoedelijk ook gekeken kan worden naar oplossingen die in gemeenten zoals Almelo, Hoorn, Helmond en Almere worden nagestreefd,

Soms kunnen de oplossingen niet van de gemeente zelf worden verwacht

Veel van de problemen die Lelystad gemeen heeft met de andere Flevoland-gemeenten en de grote steden laten zien dat de beleidsmogelijkheden van het eigen gemeentelijk beleid zijn ingebed in grotere kaders zoals de conjunctuur en het beleid van Provincie, Rijk en EU. Toch, zoals blijkt uit de verschillen tussen de benchmarkgemeenten onderling, kunnen individuele gemeenten vaak een verschil maken, ook bij het bestrijden van criminaliteit, lage opleiding en werkloosheid.

Lelystad heeft 16 zeer gunstig op duurzaamheid scorende indicatoren

Lelystad heeft ook een aantal zeer gunstig op duurzaamheid scorende indicatoren, vooral op ecologisch gebied. Dit zijn:

Ecologisch kapitaal:

- Bodemsanering
- Luchtconcentratie stikstofoxiden
- Luchtconcentratie fijn stof
- Kans op ramp
- Afstand tot openbaar groen
- Aandeel recreatief binnenwater
- Stadsverwarming
- Windenergie
- Gasverbruik huishoudens

Sociaal-cultureel kapitaal:

- Afstand ziekenhuis
- Bevolkingsontwikkeling
- Aanbod basisscholen

Economisch kapitaal:

- Voorraad bedrijventerreinen
- Aandeel verouderd bedrijventerrein
- Aandeel starters
- High en medium tech werkgelegenheid

Dit laat zien dat de bodem en de lucht in Lelystad nog schoon zijn, er veel openbaar groen en recreatief binnenwater is en nieuwe technologie voor de energietransitie in Lelystad volop is te vinden. Binnen het economisch kapitaal zijn sterke punten de beschikbaarheid van bedrijventerreinen,

bijlage 3: samenvatting benchmark Telos

---

een hoog aandeel starters en de werkgelegenheid in de high en medium tech sector.

Bovenstaande analyse maakt de contouren van de identiteit van Lelystad zichtbaar: een gemeente met een gezond en aantrekkelijk milieu, een doortastende aanpak van de energie- en klimaat problematiek, vol kansen voor nieuwe economische activiteit, waaronder de voorziene uitbreiding van de luchthaven, en de waterrecreatie. En met de uitdaging om de eigen duurzaamheid op basis van de bestaande kwaliteiten en bevolkingssamenstelling verder te profileren. Want in de genoemde ontwikkelingen zijn ook spanningen te onderkennen, zoals 1) verdere economische groei en behoud van de ecologische kwaliteit, en 2) verbeteren van de sociale veiligheid en huisvesten van de bevolking die een relatief laag inkomen heeft. Het oplossen van dergelijke spanningen vraagt om een innovatieve benadering waaruit de pionierspositie van Lelystad spreekt en die kan leiden tot eigen oplossingen die niet uit hoeven te gaan van gebruikelijke grootschaligheidsbenaderingen.

Is de ontwikkelingsrichting gekozen, dan volgt daaruit welke duurzaamheids-thema's met voorrang om verbetering vragen en via welke deelactiviteiten (en bijpassende indicatoren) dat kan worden nagestreefd.

Het geheel kan worden vormgegeven in een duurzaamheidsbalans met niet door Telos maar door Lelystad zelf gekozen prioritaire thema's en duurzaamheidsdoelen voor de lange termijn en voor de in de periode 2014-2018 door College en Raad, samen met andere stakeholders in de gemeente, na te streven resultaten.

bijlage 4

overzicht leden klankbordgroep

---

bijlage 4: overzicht leden klankbordgroep

Naam	Vertegenwoordiging
Dhr. J. Sjerps	Technisch bureau Nijkamp BV
Dhr. N. Heymen	TOD Nijkamp BV
Dhr. R. Vergouw	Inwoner
Dhr. J. Jacobs	Wageningen UR, inwoner
Dhr. G. Kolstee	Inwoner, Stadspanel
Dhr. O. Delpeche	Inwoner
Mevr. R. Hijne	Inwoner
Dhr. W. Hijne	Inwoner
Dhr. B. Timmer	Inwoner
Mevr. I. Oosting	Inwoner
Dhr. P. Boekestein	Inwoner
Dhr./mevr. A. van Donselaar	Inwoner
Dhr. J. Glade	Facade Kozijnen
Dhr. R. de Kloet	Inwoner
Dhr. S. van Ligtenberg	Enodes, inwoner
Dhr. R. van der Sloot	Inwoner
Mevr. A. van der Woude	Inwoner, Stadspanel
Mevr. V. Dam	NMFF
Mevr. T. Hoornweg	NMFF
Dhr. R. Ziermans	Ziermans Business Development
Mevr. M. van der Linde	Inwoner
Dhr. K. Bastiaanse	Inwoner
Mevr. A. Paulussen	Inwoner
Dhr. S. Sytsma	Inwoner
Dhr. Th. Grootjen	Inwoner, bestuurslid CBL
Dhr. R. Hemmen	De Groene Reus

bijlage 5

schriftelijke input op de concept-nota duurzaamheid

bijlage 5: schriftelijke input op de concept-nota duurzaamheid

Duurzaam ook in Verkeer en Voeding

Reactie van Milieudefensie Lelystad en Fietsersbond Lelystad op de Concept Kadernota Duurzaamheid (Ambtelijk concept V 30 juni 2015)

Fair Trade

Wij zijn het eens met de zes hoofddoelstellingen op pagina 8 en 11, maar missen nog een hoofddoelstelling, namelijk "Lelystad wil Fair Trade gemeente worden". Fair Trade zorgt er o.a. voor dat werknemers buiten Nederland ook een leefbaar loon krijgen, niet aan gevaarlijke arbeidsomstandigheden zijn blootgesteld en het recht op vakbonden hebben.

Op pagina 6 en 19 staat expliciet vermeld "De gemeente heeft hierin een voorbeeldfunctie." en wij onderschrijven graag deze constatering. Vanwege de op pagina 8 en 11 vermelde hoofddoelstelling "3. Lelystad wil de consumptie van lokaal geteelde biologische producten stimuleren", gaan wij er vanuit dat de gemeente nog uitsluitend lokale biologische producten voor zijn catering gaat gebruiken en bij tropische waren alleen nog Fair Trade biologische producten. Wij verzoeken een dergelijke tekst op te nemen in paragraaf 1.7 op pagina 13.

Op pagina 8 staat bij punt 5 de hoofddoelstelling "Lelystad wil de mobiliteit verder verduurzamen". Wij zijn blij met deze hoofddoelstelling, maar vinden het jammer dat de hoofddoelstelling bij punt 1 "Lelystad wil energieneutraal zijn in 2025" (nog) niet geldt voor verkeer.

Duurzaam ook in Verkeer en Vervoer.

In de kadernota Duurzaamheid wordt te weinig aandacht besteed aan duurzaamheidsaspecten van Verkeer en Vervoer. Het is het streven van gemeente Lelystad om "energieneutraal" te worden. Dit met de beperking dat dit "energieneutraal exclusief mobiliteit" is.

Wij betreuren deze geringe aandacht voor de mobiliteit, want juist het autoverkeer legt een groot beslag op onze voorraden fossiele brandstoffen en naar onze mening kan (en moet) op dit onderdeel grote milieuwinst te behalen zijn. Milieudefensie Lelystad en Fietsersbond Lelystad zijn dan ook van mening dat in de kadernota Duurzaamheid wel degelijk aandacht besteed moet worden aan de gevolgen van Verkeer en Vervoer op de Duurzaamheid.

Maatregelen die het autoverkeer beperken zijn erg impopulair. Toch zullen die in de toekomst onvermijdelijk zijn. Momenteel is er op de wereldmarkt als gevolg van politieke motieven sprake van een overvloed aan fossiele brandstoffen en zijn de prijzen van de brandstoffen laag. Dat kan snel veranderen. Binnen enkele tientallen jaren zijn grote tekorten aan fossiele brandstoffen te verwachten. Dat zal grote invloed hebben op onze samenleving, in het bijzonder op het verkeer en vervoer. Het is belangrijk, dat niet alleen de Rijksoverheid, maar ook de lokale overheden daar nu reeds bij de planvorming rekening mee houden.

Omdat maatregelen die het autoverkeer afremmen momenteel politiek moeilijk realiseerbaar zijn, zal het er wel op neer gaan komen, dat de wal het schip uiteindelijk zal keren en veel investeringen in de autoinfrastructuur weggegooid geld blijken te zijn. In afwachting van het moment dat de brandstofprijzen drastisch stijgen, is het belangrijk dat nu reeds maatregelen worden getroffen, die het fiets- en openbaar vervoergebruik stimuleren.

Stimuleren fietsgebruik.

Hoewel men zou verwachten dat dankzij het gescheiden verkeerssysteem het fietsgebruik in Lelystad hoog zou zijn, is uit onderzoeken gebleken dat Lelystad in vergelijking met steden met gelijke inwonersaantallen betrekkelijk slecht scoort. Het is belangrijk te onderzoeken waardoor dit veroorzaakt wordt en maatregelen te treffen die het gebruik van de fiets stimuleren.

Stallingsmogelijkheden fietsen in Stadshart

Het afgelopen jaar zijn de stallingsmogelijkheden van fietsen in het Stadshart uitgebreid, maar ook nu is er op veel plaatsen nog een tekort van stallingsmogelijkheden. Dit heeft tot gevolg dat fietsers hun fiets ook buiten de rekken plaatsen. Voor de fietsers is dit niet ideaal, maar het veroorzaakt ook irritatie bij het winkelende publiek en winkeliers.

Het is dan ook belangrijk dat de gemeente blijft streven naar uitbreiding van de stallingsmogelijkheden. Vaak zijn juist kleine stallingsmogelijkheden verspreid over het Stadshart zeer effectief.

Gebieden "verboden voor fietsers" niet uitbreiden

Een groot pluspunt van de fiets is, dat men met de fiets tot op korte afstand van de bestemming kan komen en dus dicht bij de winkel de fiets kan stallen voor een snelle boodschap én snel van de ene winkel naar de andere winkel kan gaan.

Vorig jaar is een deel van het Stadshart (Promesse) tot verboden gebied voor fietsers verklaard. Uitbreiding van het verboden gebied kan zeer nadelige effecten hebben op het fietsgebruik en dit dient dan ook voorkomen te worden. Een minder goede toegankelijkheid van het Stadshart voor fietsers kan tot gevolg hebben dat fietsers dit winkelgebied gaan mijden.

Fietspadenstelsel

Dankzij het gescheiden verkeerssysteem kent Lelystad een grote lengte fietspaden. Toch blijkt dit niet uit te nodigen tot intensief gebruik van de fiets. Waarschijnlijk komt dit doordat veel Lelystedelingen de auto als sneller en comfortabeler ervaren (met de fiets moet men over lastige hoge fietsbruggen klimmen ; fietsroutes lopen meestal via allerlei omwegen terwijl autowegen juist recht naar het Stadshart leiden).

De afgelopen jaren zijn op een aantal punten verslechtingen in het fietspadenstelsel opgetreden (fietsers uit de voorrang Groene Carré en fietspad langs Middendreef ter hoogte van de Tjalk, vervallen van de westelijke oprit naar de Galjoenbrug -Visarenddreef).

Om een daling van het fietsgebruik te voorkomen dienen verdere verslechtingen achterwege te blijven.

bijlage 5: schriftelijke input op de concept-nota duurzaamheid

Ter stimulering van het fietsgebruik is het wenselijk dat onderzocht wordt op welke punten het fietspadenstelsel in Lelystad kan worden verbeterd. Bijvoorbeeld de aanleg van een kort stukje fietspad tussen de Arcus en Neringweg (ABC-gebouw) en een fietspad in de groenstrook langs de Visarenddreef ter hoogte van de Botter.

Doordat bij de ontwikkeling van nieuwe woonwijken (Landerijen-oost, Warande) slechts een gering aantal fietsbruggen/onderdoorgangen zijn gerealiseerd, liggen deze woongebieden nogal geïsoleerd van de rest van Lelystad en is het Stadshart en NS-station niet via gestrekte fietsroutes bereikbaar.

Onderzocht zou moeten worden hoe deze situatie verbeterd zou kunnen worden.

In Lelystad bestaat het fietspadenstelsel vaak uit stukjes fietspad afgewisseld met stukjes wijkweg. Dit komt het fietscomfort en de overzichtelijkheid niet ten goede. De mogelijkheden om het fietspadenstelsel grootscheeps te verbeteren zijn beperkt. Onderzocht zou moeten worden of er door aanpassing van het wegdek toch verbeteringen realiseerbaar zijn.

Ook zijn er nog verbeteringen aan te brengen in de bewegwijzering. Zeker voor de niet frequente gebruiker van het fietspadennet zal dit een verbetering betekenen.

Stimuleren Openbaar Vervoer.

De afgelopen jaren zijn er in het Stads- en Streekvervoer ritten geschrapt. Verdere verslechtingen dienen voorkomen te worden. Momenteel ondervinden de stads- en streekbussen tijdens de spitsuren veel hinder van de verkeersopstoppingen in de omgeving van het station. Dit tast de betrouwbaarheid van de dienstregeling ernstig aan.

Enkele jaren geleden was er sprake van, dat er een aparte rijbaan voor bussen zou worden aangelegd langs de Stationsweg/Middendreef. Deze busbanen zijn er nooit gekomen. Onderzocht zou moeten worden hoe de doorstroming van de bussen verbeterd kan worden. Dit is zeker van belang wanneer vliegveld Lelystad daadwerkelijk gebruikt gaat worden voor passagiersvluchten. Dan zal een snelle verbinding tussen het vliegveld en het NS-station een vereiste zijn.

Maar ook nu reeds kan een enkele minuut reistijdswinst op jaarbasis belangrijke besparingen in de uitvoering van de dienstregeling van de stads- en streekbussen opleveren. Mogelijk biedt het omvormen van de rotondes in de Stationsweg/Middendreef/Visarenddreef tot kruispunten met door de bus beïnvloedbare verkeerslichten een goede oplossing.

Daarnaast dient de inrichting van het Stationsplein nader bekeken te worden. Momenteel moet een groot deel van de vertrekkende bussen een tijdrovend rondje rond het station maken. Een directe door verkeerslichten geregelde toegang tot de Stationsweg/Visarenddreef vanaf het Stationsplein kan veel tijdswinst opleveren.

Een goed netwerk van stadsbussen (met een goede aansluiting op de treinen en de andere bussen) kan de behoefte om met de auto naar het Stadshart te gaan doen afnemen.

Daarnaast zullen de gemeente en de vervoersondernemingen meer aandacht aan de promotie van de stadsbus dienen te besteden. Momenteel ontbreekt in de Gemeentegids iedere informatie over het lijnennet en de dienstregeling. Dit is uiteraard op eenvoudige wijze in de jaarlijkse uitgave van deze gids op te nemen. Daarnaast is het raadzaam periodiek middels een flyer informatie over het Stadsvervoer met de reclamefolders te verspreiden.

Onderzocht zou moeten worden welke mogelijkheden er zijn met kortingsregelingen het gebruik van de stadsbussen buiten de spitsuren te stimuleren. Bijvoorbeeld invoering van gratis vervoer voor bijstandsgerechtigden en kinderen van bijstandsgerechtigden buiten de spitstijden (en daarnaast eventueel ook tariefkorting buiten de spitstijden voor iedereen of slechts bepaalde doelgroepen). De stadsbussen hebben buiten de spitsuren voldoende capaciteit om meer reizigers te vervoeren zonder dat uitbreiding van de dienstregeling nodig is.

Stadsautowegen.

Lelystad kent een uitermate goed stelsel van Stadsautowegen. Deze brede autowegen nodigen uit tot hard rijden met als gevolg voor Lelystadse begrippen vrij veel geluidsoverlast voor de bewoners langs deze wegen.

Om deze overlast te verminderen is onder meer op de Houtribweg een maximumsnelheid van 50 km/u ingesteld, maar door de vormgeving van de weg en het ontbreken van snelheidscontroles wordt op deze dreef massaal te snel gereden.

Door aanpassing van de inrichting van de dreven -één doorgaande rijstrook met lange in-en uitvoegstroken- kan de neiging tot hard rijden worden tegengegaan en kan de verkeersveiligheid worden verbeterd.

Ontsluitingswegen Lelystad Airport.

Ondanks de in de kadernota Duurzaamheid aangekondigde flankerende maatregelen staat de uitbreiding van Lelystad Airport haaks op het streven om te komen tot een Duurzaam beleid, want toename van vliegverkeer is per definitie niet duurzaam. Daarom heeft Milieudefensie zich jarenlang verzet tegen uitbreiding van Lelystad Airport.

De uitbreiding van het vliegveld lijkt op dit moment niet te keren, maar of dit vliegveld uiteindelijk ook intensief door passagiersvliegtuigen gebruikt zal worden, is uiterst twijfelachtig. Niet alleen zal dit afhangen van de bereidheid van vliegmaatschappijen van Lelystad Airport gebruik te maken, maar ook van de ontwikkelingen op Schiphol. En de ontwikkelingen op Schiphol zijn weer sterk afhankelijk van de ontwikkelingen bij Air France/KLM en de uitbreidingen in Istanbul en Dubai.

Op het moment dat de fossiele brandstoffen opraken zullen de tarieven fors stijgen en zal er een definitief einde komen aan de groei van het aantal vluchten.

De komende jaren zullen grote bedragen geïnvesteerd worden in de aanleg van ontsluitingswegen naar het vliegveld. Wij zijn van mening dat de aanleg van deze wegen uitgesteld dient te worden zolang niet duidelijk is dat het vliegveld intensief gebruikt gaat worden en de bestaande wegen -Larserweg- het autoaanbod niet kunnen verwerken.

bijlage 5: schriftelijke input op de concept-nota duurzaamheid

Flevokust.

In hoofdstuk 4.4.6. Kust wordt gesteld dat "het aan te leggen bedrijventerrein Flevokust gezien kan worden als een duurzaam bedrijventerrein omdat met de komst van de haven het vervoer van containers over de weg deels vervangen moet worden door vervoer over water". In onze zienswijze op de MER voor Flevokust heeft Milieudefensie Lelystad al aangegeven ernstige twijfels te hebben ten aanzien van het gebruik van deze haven/ bedrijventerrein.

Daarnaast zijn wij van mening dat de aanleg van dit bedrijventerrein haaks staat op het gestelde op blz. 17 : "Alvorens nieuwe bedrijventerreinen worden voorgesteld, zal eerst moeten worden gekeken naar het effect op de reeds bestaande terreinen".

Reiskosten.

In het concept op pagina 13 mist nog de tekst: "Er wordt geen tegemoetkoming in de reiskosten meer verstrekt aan gemeenteambtenaren indien er met een auto wordt gereisd. Op deze manier worden niet alleen duurzame vervoersmodaliteiten gestimuleerd, maar ook een verhuizing naar Lelystad, opdat men voortaan met de fiets naar het werk kan gaan."

Brandstof.

In paragraaf 5.6 op pagina 21 staat : ": auto's op aardgas". Maar aangezien aardgas ook gewoon een fossiele brandstof is met alle bijbehorende nadelen, dient deze zinsnede te worden vervangen door "volledig elektrische auto's", of anders helemaal te worden geschrapt.

Wij verzoeken u bovenstaande punten in de Kader nota Duurzaamheid te verwerken.

Hoogachtend:

Milieudefensie Lelystad

namens deze:

Jorg Jacobs

Fietsersbond Lelystad

namens deze:

Ton ten Brinke

bijlage 5: schriftelijke input op de concept-nota duurzaamheid

Duurzaam groen

Samen kan het soortenrijker, mooier en niet duurder.

Bijdrage groene organisaties

Op het moment van schrijven organiseert de gemeente Lelystad een aantal open discussiebijeenkomsten over de kadernota Duurzaamheid. Onder-tekenaars, een aantal vertegenwoordigers van groene organisaties uit Lelystad, maken zich zorgen omdat het onderwerp "groen" (en biodiversiteit) in die bijeenkomsten en wellicht in kadernota nauwelijks wordt uitgewerkt. Lelystad is een gemeente met een groot oppervlak groen. Maar wanneer men het bij die constatering laat en verder geen duurzaamheidsbeleid rond het groen formuleert, dan loopt Lelystad het gevaar om deze kernkwaliteit binnen afzienbare tijd te verliezen. Daarom doen wij in deze brief een oproep en een handreiking aan de gemeente om uitgangspunten en doelen te formuleren voor duurzamer, mooier en soortenrijker groen in en rond Lelystad. Wij denken dat dit heel goed mogelijk is binnen de bestaande budgettaire mogelijkheden en in samenspraak en samenwerking met de Lelystadse burgers.

Inleiding

Groen in de stad heeft allerlei (nuttige) functies voor mensen: recreatie en ontspanning, gezondheid, beleving, betere lucht en waterkwaliteit, temperatuurregulatie en wateropvang. Tegelijk is het groen een leefgebied voor een grote variatie aan planten en dieren (biodiversiteit), die met elkaar kringlopen in stand houden en de belevingswaarde van het groen groter maken. Naar aanleiding van discussiebijeenkomsten over de kadernota Duurzaamheid van Lelystad constateren verschillende groene organisaties dat duurzaamheid in relatie tot openbaar groen niet of nauwelijks aan bod komt. Reden om als groene organisaties bijeen te komen en dit document te schrijven als voorzet voor een apart hoofdstuk in de kadernota. Gekozen is voor het motto: 'Samen kan het groen van Lelystad soortenrijker, mooier en niet duurder'

* Soortenrijker

Een duurzaam ecosysteem kan goed functioneren als het ook een volledig ecosysteem is met een hoge biodiversiteit. Plotse veranderingen kan een dergelijk systeem goed opvangen. Uitbraken van soorten die overlast veroorzaken (bijv. muggen of knaagdieren) komen in een gevarieerd, evenwichtig systeem veel minder voor. Het is te vergelijken met een gebouw bestaande uit bakstenen. Hoe meer de bakstenen goed op elkaar aansluiten hoe beter het gebouw stormen kan doorstaan. Tevens geldt hoe meer stenen ontbreken des te groter de kans op ineenstorten.

* Mooier

Natuur in de stad is er vooral voor de inwoners van die stad. Een gevarieerde natuur heeft een belangrijke belevingswaarde. Een stad zonder gevarieerd groen wordt als saai ervaren. Meer bloemen leiden tot meer bijen, hommels, vlinders en vogels. Eetbare natuur en bloemrijk, kleurrijk groen zijn onderdelen van dit gevarieerde groen die door inwoners van Lelystad sterk gewaardeerd worden. Lelystad is gelukkig al heel rijk aan groen en kan zonder al te veel inspanning tot de mooiste en rijkste groene gemeenten van Nederland blijven behoren. Hoewel het verleidelijk is om op de lauweren te gaan rusten zou Lelystad haar voorsprong op andere gemeenten verder moeten uitbouwen. Deze kwaliteit moet uitgroeien tot een echte kernkwaliteit. Dat bewoners van Lelystad de parels van het openbare groen weten te waarderen heeft de geschiedenis van Lelystad bewezen.

* Niet duurder

Vaak wordt gedacht dat beheer van gevarieerd groen ook meteen duurder zal zijn. In veel gevallen is dat echter niet zo. Door anders naar het groen te kijken en op een iets andere manier inrichtings- en beheersvraagstukken te benaderen kan duurzaam groenbeheer goedkoper uitpakken. Het vraagt dus vooral een omslag in denken en handelen. Op de korte termijn vraagt die omslag naar duurzaam beheer vaak meer tijd en energie. Op de langere termijn zijn echter winsten te behalen op het gebied van financiën, biodiversiteit en beleving!

Naast de directe kosten levert mooi en gevarieerd groen ook indirect geld op. Vaak zijn deze opbrengsten minder zichtbaar en zeker minder goed in geld uit te drukken. Woningen in of aan de rand van groen zijn duurder (en leveren de gemeente meer geld op), groen in de leefomgeving leidt tot meer sociale cohesie, minder vandalisme en minder ziektes van bewoner met alle positieve (financiële) consequenties tot gevolg.

* Samen: de omslag in denken en handelen

Nieuwe en andere samenwerkingsverbanden zijn nodig om duurzaam groen handen en voeten te geven. De gemeente Lelystad kan hieraan bijdragen door actief te stimuleren dat groene initiatieven vanuit de samenleving een vruchtbare bodem vinden om van de grond te komen. Vaak is niet veel meer nodig dan het wegnemen van belemmeringen en het faciliteren van goed overleg. Hoe meer mensen betrokken zijn, hoe meer inrichtings- en beheervormen, hoe meer diversiteit ontstaat en hoe aantrekkelijker Lelystad wordt. In het kader van duurzaamheid zou de gemeente dan ook in samenspraak met groene organisaties moeten onderzoeken hoe de bewoners sterker bij het openbaar groen in Lelystad kunnen worden betrokken. Onder meer in Almere zijn initiatieven ontplooid waarbij bewonersgroepen zich inzetten voor het ontwikkelen en beheren van delen van het openbaar groen. Maar ook in Lelystad zijn al zeer positieve initiatieven ontstaan. Zonder volledig te willen zijn noemen we de Heemtuin, Bultpark en Oostrandpark.

Voorbeelden

Heemtuin in het Stadspark

Ruim twintig jaar geleden dreigde de in het Stadspark gelegen Heemtuin wegens bezuinigingen bij de gemeente te worden opgeheven. Een gebied met zeer gevarieerde natuur en belevingswaarden. Leden van KNNV-Lelystad en IVN-Lelystad hebben het beheer van deze wilde plantentuin om

die waarden geadopteerd. Twintig jaar later is dit gebiedje nog steeds uniek. Veel mensen komen in deze tuin genieten van de kleurrijke en gevarieerde natuur.

Bultpark

Nadat het Bultpark comité de bouw van huizen in het Bultpark tegengehouden had, zag zij in dat het duurzaam behoud van het park alleen mogelijk was als er meer draagvlak was voor het park. Meer mensen zouden daarom gebruik moeten kunnen maken van het park om te recreëren. Tal van initiatieven onderneemt dit comité nu om meer mensen richting dit park te trekken. Het gaat daarbij vooral om kleine ingrepen zoals de aanplant van fruitbomen, aanleg van een ijsvogelwand, aanleg van een hondenstrand en een poel. Deze maatregelen leiden uiteindelijk tot meer diversiteit, meer beleving en meer mensen! Beheer van deze elementen nemen bewoners, via het comité, op zich.

Nieuwe samenwerkingen groeien uit. In het verleden bepaalde vooral de gemeente het beheer en voerde het beheer uit. Nu ligt vooral de regie op hoofdlijnen in handen van de gemeente. Nieuwe partijen houden zich meer en meer bezig met (details) van de inrichting, beheer en gebruik van het Bultpark: Bultparkcomité, Landschapsbeheer Flevoland, IVN-Lelystad en KNNV-Lelystad.

Oostrandpark

Om de sociale cohesie in de wijk te versterken zocht een groep bewoners een stuk openbaar groen waar zij nuttig beheerwerk konden uitvoeren en op die manier elkaar meteen beter leren kennen. Samen met gemeente en Landschapsbeheer Flevoland is naar een geschikt gebied gezocht. Uiteindelijk resulteerde dit in de adoptie van een amfibiepoel met omliggende graslanden. Amfibiepoelen vragen in Flevoland veel beheer vanwege de sterke, ongewenste groei van riet. Een goed functionerende poel is dus voor de gemeente relatief duur. Deze poel had tevens potenties voor de ontwikkeling van een mooie vegetatie met veel rietorchis. En met het vrijkomende maaisel kon goed een ringslangbroeihoop gerealiseerd worden. De poel behoort nu tot een van de betere voortplantingsgebieden van de kleine watersalamander, er bloeien meer dan 200 rietorchissen en ringslangen leggen eieren in de broeihopen. De bewonersgroep is zeer enthousiast.

De kosten van het beheer zijn de eerste jaren hoger dan in de periode dat de gemeente het beheerde. Dit komt vooral door de inzet van Landschapsbeheer die de bewoners begeleidde in het uit te voeren beheer en bij het ontwikkelen van het groepsgevoel. De bewoners zijn echter sterk op weg om zelfstandig verder te gaan zodat de kosten op langere termijn af nemen.

Dit project leidt dus tot soortenrijkere natuur, meer beleving, meer betrokken burgers, goedkoper beheer, en meer sociale cohesie.

Afbeelding 2: RABO-doet op bezoek bij Bultparkcomité (foto www.bultparklelystad.nl)

Afbeelding 3: Wijkbijeenkomst op 21 juni 2015 bij amfibiepoel (foto: www.oostrandpark.nl)

Afbeelding 4: Amfibiepoel met rondom veel rietorchis (foto Landschapsbeheer)

Beheer

Lang niet overal zullen bewoners of andere partijen een belangrijke rol kunnen spelen bij het realiseren van soortenrijkere en mooiere natuur. De gemeente, als belangrijkste beheerder, kan met simpele maatregelen en met een iets ander beheer veel bijdragen aan een aantrekkelijker en soortenrijker groen. Enkele voorbeelden zijn:

- Niet langer alle takken en stammen bij dunningen uit de singels slepen en versnipperen, maar (deels) laten liggen. Het "oogsten" van takhout en stammen is erg arbeidsintensief en dus kostbaar. Daarnaast is het ecologisch beter dit hout in de singels te laten liggen: dood hout leeft. Takkenstapels vormen broed- en schuilgelegenheid aan vogels en overwinteringsmogelijkheden voor kikkers, padden, salamanders en kleine zoogdieren zoals egels en muizen. Ook zal dit een verrijking betekenen voor paddenstoelen en bepaalde insectensoorten. Het niet versnipperen en verbranden in biomassacentrales betekent, dat in het hout opgeslagen CO₂ langer binnen het systeem wordt opgeslagen.
- Graszons op daarvoor geschikte plaatsen niet 20 keer per jaar maaien maar 2 keer per jaar maaien en afvoeren. De bloemrijke bermen van de Lelystadse dreven worden door velen zeer gewaardeerd. Geschikte delen van de gazons zouden ook tot bloemrijke veldjes kunnen worden omgevormd.
- Momenteel wordt bij het maaien van de gazons tot onder de struiken van de aangrenzende struwelen gemaaid. Door enige afstand tot de struiken te bewaren kan in de maaikosten worden bespaard en komt er ruimte voor een bloemrijke rand langs de struiken.
- Momenteel wordt meermalen per jaar de begroeiing onder solitaire bomen met een bosmaaier gemaaid. Arbeidsintensief en dus kostbaar. Dit kan bij een deel van de bomen achterwege blijven.
- Op geschikte locaties zouden ondiepe poelen kunnen worden aangelegd. Dit komt de biodiversiteit binnen de stad ten goede (kikkers, padden, watersalamanders, libellen en andere waterinsecten) en ook de waardering voor het Lelystadse openbare groen. Het openbaar groen van Lelystad zal daarmee veel levendiger worden.

Door de doelen van dergelijk beheer goed te communiceren en door aanwonenden bij dat beheer te betrekken, ontstaat een groter draagvlak en grotere betrokkenheid van burgers bij het groen.

Samenvattend: ondertekenaars menen dat het thema "groen" een volwaardige plek verdient in de kadernota duurzaamheid. Het rijkelijk aanwezige groen in Lelystad is geen reden om achterover te leunen. Lelystad kan met gerichte aandacht en betrekkelijk geringe inspanning nog een heel stuk mooier en soortenrijker worden. Dat levert de gemeente en haar inwoners op allerlei gebieden voordelen op, zonder dat daarvoor extra budgetten nodig zijn. Graag denken wij (als organisaties met een brede achterban onder de inwoners van Lelystad) mee met de gemeente, om duurzaam groen in Lelystad te realiseren.

Hopend u hiermee geholpen te hebben,

Frans van Alebeek

Nico Dijkshoorn, voorzitter KNNV-Lelystad

Jorg Jacobs, Milieudefensie Lelystad

Peter Kouwenhoven, secretaris IVN Lelystad

Dick Luijendijk, voorzitter IVN Lelystad

Martin Soesbergen, secretaris KNNV Lelystad

Jeroen Reinhold, plaatsvervangend directeur Landschapsbeheer Flevoland

bijlage 6

overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

1. Lelystad wil energieneutraal zijn in 2025 (exclusief verkeer).

nummer	Project/initiatief	energie	Rol Lelystad	betrokkenen	doelgroep
1.1.1.	windenergie Rivierduingebied	wind	mede initiatief	flevoland	inwoners, agrariërs
1.1.2.	regioplan windenergie	wind	mede initiatief/uitvoerend	Flevoland	Flevoland, gemeenten
1.1.3.	testveld WUR	wind	vergunningverlener	WUR, Ecofys	bedrijfsleven
1.1.4.	Flevodelen	wind	deelnemer	Duurzaam door, NMFF	inwoners, bedrijven
1.2.1/1.7.5.	zon op gemeentelijke daken	zon	eigenaar/gebruiker	Pluk de zon	gemeente ambtenaren
1.2.2.	zonneparken -weiden	zon	vergunningverlener	bedrijfsleven	bedrijfsleven
1.2.3.	proefinstallatie zonnepanelen	zon	vergunningverlener	bedrijfsleven	bedrijfsleven
1.2.4.	zonnig huren	zon		woningcorporatie	inwoners
1.2.5.	zonnepanelen Schouw West	zon	vergunningverlener	woningcorporatie	huurders
1.2.6.	zonnekaart	kenbaar maken	initiatief		inwoners
1.2.7.	zonatlas	kenbaar maken		Flevoland Groen Links	inwoners
1.2.8.	groene reus	zon	vergunningverlener	energie coöperatie	inwoners
1.3.1.	duurzaam stadhuis	WKO	eigenaar/gebruiker		voorbeeldfunctie
1.3.2.	tien open WKO systemen	WKO	vergunningverlener	4 overheid, 6 bedrijven	voorbeeldfunctie
1.3.3./1.7.6.	duurzaam stadhuis	restwarmte	eigenaar/gebruiker		voorbeeldfunctie
1.3.4.	warmtenet Warande	biogas	vergunningverlener		bewoners
1.4.1.	energie en grondstoffentransitie	smart grids	mede initiatief	MRA, Tennet, Liander	voorbeeldfunctie
1.4.2.	elektrische auto's	smart grids		WUR, ea	bedrijfsleven
1.5.1.	duurzaamheidslening	besparen, zon	initiatief		inwoners
1.5.2.	0 op de meter woningen	besparen	mede initiatief	landelijk	inwoners
1.5.3.	E-woning	besparen	mede initiatief	E-woning BV	inwoners
1.6.1.	marfo energieneutraal 2020	besparen, wind	faciliterend	Marfo	Marfo
1.6.2.	commerciële biovergister	biomassa kenbaar maken	faciliterend	bedrijfsleven Acres	bedrijfsleven
1.7.1	duurzaam in Lelystad, website	kenbaar maken	eigenaar/gebruiker		inwoners, bedrijven
nummer	project	energie	Rol Lelystad	betrokkenen	doelgroep
1.7.2	pilot LED-verlichting	besparen	eigenaar/gebruiker		lelystad
1.7.3.	oplaadlocaties E-auto's	elektriciteit	initiatief	MRA elektrisch	inwoners, bedrijven
1.7.4.	stadhuis duurzame renovatie	besparen	eigenaar/gebruiker		lelystad
1.7.7	duurzaam inkopen	besparen	eigenaar/gebruiker	gemeente ambtenaren	lelystad
1.8.1	onderzoek verduurzamen sportclubs	besparen	faciliterend		sportbedrijf, LTVL
1.8.2.	tijdelijk anders bestemmen (TAB)	biomassa, zon	mede initiatief, fac.	BKC, ACRRES, St. Probos, Sportbedrijf	braakliggend terrein
1.8.3.	hout gestookte kachel Koploper	biomassa	faciliterend		koploper sportcentrum
1.8.4.	Energie-spreekuur van SELF	kenbaar maken	mede initiatief	NMFF, vrijwilligers	inwoners, bedrijven
1.8.5	Workshops klimaatcoaches	kenbaar maken	mede initiatief	NMFF	inwoners, bedrijven
1.8.6.	Nacht van de nacht	besparen	deelnemer	NMFF	voorbeeldfunctie

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

1.0 Inleiding

Lelystad wil energieneutraal zijn in 2025 (exclusief verkeer) en zet zich daar zelf voor in, maar wil dit vooral ook samen en in overleg met burgers en bedrijven bereiken. Diverse projecten en activiteiten zijn eerder gestart, in uitvoering en soms al afgerond. Deze hebben betrekking op meerdere kanten van het energievraagstuk. De transitie naar opwekking van stroom en warmte uit niet-fossiele brandstoffen wordt bevorderd en besparing van het gebruik wordt gestimuleerd. De gemeente zet zich daarnaast in om de kennis over duurzame opwekking en gebruik te bevorderen. In dit laatste heeft de Duurzaamheidswinkel in het centrum een belangrijke rol. Daarnaast zijn een groot aantal andere instanties en samenwerkingsverbanden betrokken bij het energievraagstuk: Provincie Flevoland, IVN Flevoland (instituut voor natuureducatie en duurzaamheid), NMF Flevoland (Natuur en Milieu Federatie Flevoland), MRA (Metropoolregio Amsterdam), Wageningen UR, Acrres (Application Centre for Renewable Resources), Ecofys, DuurzaamDoor (DuurzaamFlevoland), DuurzaamLelystad, De Groene Reus, Hieronder volgt een overzicht van de projecten en activiteiten waar binnen Lelystad aan gewerkt is en gewerkt wordt of zal gaan worden.

1.1 Wind

1.1.1 Windenergie in het Rivierduingebied

De vereniging Windpark Rivierduingebied draagt bij aan de opwekking van schone energie door middel van windenergie en zonnecollectoren.

Deelnemers: inwoners en agrariërs

Status: Lopend

1.1.2 Wind op land, opschalen en saneren

Het provinciale windenergiebeleid heeft als doel de bestaande windmolens te saneren en vervangen door windparken met grotere en efficiëntere windmolens. Hierdoor wordt het aantal windmolens gehalveerd en het open landschap hersteld. Bovendien neemt de duurzame energieproductie toe.

Deelnemers: Provincie, Gemeenten

Status: Lopend

1.1.3 Testveld WUR

Op Test Site Lelystad biedt Ecofys samen met Wageningen UR een plek voor het certificeren van nieuwe turbines, het testen van nieuwe installatietechnieken en voor nieuwe controle systemen

Deelnemers: Acrres, Wageningen UR, Ecofys

Status: Lopend

1.1.4. Flevo-delen

Met de energiecoöperaties en de overheden van Zuidelijk en Oostelijk Flevoland gaan we op zoek naar manieren om inwoners en bedrijven van de woonkernen mee te laten doen met de volgende generatie windparken in Flevoland. De gedachte achter Flevodelen is dat mede-eigenaarschap door inwoners leidt tot meer draagvlak voor windenergie: van NIMBY (not in my backyard) naar OIIOI (only if I own it).

Deelnemers: Duurzaam Door, inwoners, REScoopNL,

Status: Afgerond

1.2 Zon

1.2.1. Zon op gemeentelijke daken (intern stuk)

Een zestal daken van gemeentelijke gebouwen voorzien van zonnepanelen. Het doel van 'Zon op Gemeentedak' was om namens vier gemeenten te komen tot een overeenkomst met één aanbieder van zonnestroominstallaties, op de daken van 13 gemeentelijke gebouwen. De gemeenten benutten de duurzaam opgewekte energie en verlenen per gebouw een opstalrecht voor het plaatsen van zonnestroominstallaties voor 15 jaar aan de aanbieder. Uitgangspunt hierbij is dat de duurzaam opgewekte energie op een zo rendabel mogelijke manier wordt opgewekt en daarnaast dat de gemeenten zo goed mogelijk worden 'ontzorgd.' Hiermee wordt enerzijds de beschikbare (dak)ruimte op gemeentelijke gebouwen benut. Anderzijds wordt opwekking van lokale duurzame energie bevorderd, waarmee indirect de CO2 uitstoot door gemeenten gereduceerd wordt.

Deelnemers: Gemeente

Status: Lopend

1.2.2. Realiseren van diverse zonneparken (intern stuk)

Er zijn verschillende initiatieven in behandeling voor het realiseren van een tijdelijk zonnepark. Voor alle initiatieven is een procedure nodig om af te wijken van het bestemmingsplan.

Groenstrook nabij Flevokust (uitzoeken waar en/of natuur en zonnepanelen); Hiervoor is er nog geen formele aanvraag ingediend. SBB onderzoekt samen met de gemeente naar de mogelijkheden.

b. Vlotgrasweg voor dit initiatief is een aanvraag ingediend maar nog geen vergunning verleend.

c. Bouwblok WUR; Hiervoor is nog geen formele aanvraag ingediend. De WUR onderzoekt samen met de gemeente de mogelijkheden.

d. Bedrijventerrein Flevokust; Intern onderzoek naar de mogelijkheden

Deelnemers: Gemeente en bedrijfsleven

Status: Opstartfase

1.2.3. Proefinstallatie zonnepanelen

In Lelystad, op de locatie Edelhertweg van Wageningen UR zijn 11 proefinstallaties voor zonnepanelen opgezet. Op deze zonneweide worden verschillende typen zonnepanelen en verschillende systemen getest op rendabiliteit. De testlocatie is goed toegankelijk voor groepen geïnteresseerden.

Deelnemers: Wageningen UR, bedrijfsleven

Status: Lopend

1.2.4 Zonnig huren 2014

Huurders en kopers krijgen de mogelijkheid zonnepanelen te laten plaatsen op het dak. Huurders betalen een huurverhoging, woningeigenaren kopen het pakket rechtstreeks van de installateur, maar wel met de voordelen van collectieve inkoop.

Deelnemers: Woningcorporatie Harmonisch wonen, inwoners

Status: Vervolg

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

1.2.5. Zonnepanelen voor huurwoningen in Schouw West

Dit is één van de proefprojecten die Centrada de komende jaren start om te onderzoeken op welke manier zij haar huurwoningen het beste duurzamer en energiezuiniger kan maken.

Deelnemers: Centrada, huurders

Status: Pilot afgerond

1.2.6. Zonnekaart geeft inzicht in mogelijkheden zonnepanelen

Gemeente Lelystad stelt de zonnekaart beschikbaar voor haar inwoners. Met behulp van een rekenmodule kunnen woningeigenaren ook direct zien wat de investering oplevert.

Deelnemers: Gemeente, inwoners

Status: Afgerond

1.2.7 Zonatlas voor alle huizen in Flevoland

Zonatlas Flevoland is klaar! Iedere Flevolander kan nu op <http://www.zonatlas.nl/flevoland> zien of zijn eigen dak geschikt is voor het plaatsen van zonnepanelen en het opwekken van zonne-energie.

Deelnemers: Flevoland, inwoners

Status: Afgerond

1.2.8 De Groene reus, duurzame energiecoöperatie

De Groene Reus stelt burgers in staat om eigen energie lokaal op te wekken. Daarmee worden ze onafhankelijk van de multinationals.

Deelnemers: De Groene Reus, inwoners, Duurzaam Door

Status: Lopend

1.3 Warmte: (geothermie?)

1.3.1 Warmte/Koude opslag (WKO) Stadhuis

Het stadhuis is gerenoveerd (niet slopen is de grootste duurzaamheidsmaatregel) waarbij veel aandacht is geweest voor het energieverbruik. Dit is terug te zien in de toepassing van warmte/koude opslag (open systeem) en bijvoorbeeld energiezuinige verlichting:

Deelnemers: Gemeente

Status: Afgerond

1.3.2. WKO derden

In Lelystad zijn negen andere WKO-systemen bekend. Dit zijn open systemen waarvoor een vergunning van de provincie is afgegeven. Het betreft drie overheidsgebouwen en zes particuliere bedrijven. (recente gegevens OFGV?).

Deelnemers: Provincie, Nieuw openbaar Ministerie, Rijkswaterstaat en 6 particuliere bedrijven.

Status: Lopend

1.3.3. Restwarmte

Bijna alle gemeentelijke gebouwen, zoals het stadhuis, het theater, het zwembad, krijgen energie van de elektriciteit die opgewekt wordt bij het verbranden van afval in de Huisvuilcentrale in Alkmaar (HVC). Ook de verlichting op straat brandt daarop;

Deelnemers: Gemeente

Status: Lopend

1.3.4 Warmtenet

Elke woning in Warande wordt aangesloten op een centraal warmtenet van leverancier Ennatuurlijk. Dat net draait op biogas. De energievoorziening zal de uitstoot van CO2 in Warande met vijftig procent verminderen ten opzichte van een traditionele wijk. Doordat het systeem werkt met lage temperaturen is het bovendien energiezuinig en daarmee kostenbesparend.

Deelnemers: Bewoners

Status: Lopend

1.4.0. Smart Grids

1.4.1. Op naar een energie- en grondstoffen-transitie

Steeds breder wordt onderschreven dat het huidige productiesysteem zijn grenzen heeft bereikt, ook in de MRA. Inzetten op de energie- en de grondstoffentransitie is cruciaal voor verdere versterking van de internationale positie van de MRA.

Deelnemers: MRA (Metropool Regio Amsterdam)

Status: Voorbereiding

1.4.2 Auto als sleutel voor een duurzame toekomst

GreenFlux, Enexis, Renault Nederland, Wageningen UR/ACRRES, ICT Automatisering, Sycada Green, ICU Charging Equipment, Antea Group en Accenture hebben de resultaten van het project 'Smart Grid in Balans' gepresenteerd. Dit project realiseert de wereldwijde unieke koppeling tussen het wisselende aanbod van duurzame energie en de vraag hiernaar voor het opladen van elektrisch vervoer.

Deelnemers: Bedrijfsleven, Wageningen UR/ACRRES

Status: Afgerond?

1.5. Woningen

1.5.1 Duurzaamheidslening

Met de duurzaamheidslening stimuleert de gemeente Lelystad particuliere woningeigenaren en verenigingen van eigenaren (appartementengebouwen) om energiebesparende maatregelen te treffen, zoals isolatie of duurzaam opwekken van energie.

Deelnemers: Gemeente, inwoners

Status: lopend

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

1.5.2 het project “Stroomversnelling koopwoningen;nul-op-de-meterwoningen”

Verbouwen van uw jaren '60 of '70 woning tot een duurzame woning die zelf alle benodigde energie kan opwekken, zodat de energierekening op nul staat.

- Fase 1; Eén particuliere woningeigenaar interesseren voor het verbouwen tot een nul-op-de-meter woning. Dit als pilot.
- Fase 2; 100 particuliere woningeigenaren interesseren voor het verbouwen tot een nul-op-de-meter-woning

Deelnemers: Gemeente, inwoners

Status: Lopend

1.5.3. Ewoning in Warande

Ewoning past de beste bouwkundige installatietechnieken toe om de woningen zo energiezuinig mogelijk te maken. Alle energie die in de Ewoning voor bewoning gebruikt wordt, bestaat uit elektrische energie en stadsverwarming. Een gasaansluiting is niet nodig.

Deelnemers: Gemeente, Ewoning BV, inwoners

Status: Opstartfase

1.6.0. MKB

1.6.1 Marfo energie neutraal 2020

Marfo selecteert duurzame producten en leveranciers, draagt zorg voor energiebesparing en het betrekken van windenergie

Deelnemers: Marfo, Gemeente?

Status: opstartfase

1.6.2. Commerciële biovergister (in voorbereiding, schone energie opwekken)

Het realiseren van een biovergister. De procedure voor een locatie aan de Vogelweg is gestrand door te weinig draagvlak bij de raad. Initiatiefnemer is op zoek naar een andere geschikte locatie in nabijheid van de luchthaven.

Deelnemers: Bedrijfsleven

Status: Opstartfase

1.7. Voorbeeldfunctie gemeente

1.7.1 Over Duurzaam in Lelystad

De afgelopen jaren is er in Lelystad het nodige gebeurd op het gebied van duurzame ontwikkeling, maar dat is niet altijd zichtbaar geweest. Om deze zichtbaarheid te vergroten is een website ontwikkeld die laat zien wat er op het gebied van duurzame ontwikkeling in het verleden is gebeurd en welke duurzame initiatieven er nu zijn.

Deelnemers: Gemeente

Status: lopend

1.7.2. LED-verlichting in straatlantaarns

Het college start met een pilot voor het vervangen van de straatverlichting naar LED-verlichting in de openbare ruimte. De doelstelling van de motie van de Gemeenteraad is om kosten- en energiebesparing

te realiseren en daarmee CO2-uitstoot te verminderen met duurzame verlichtingsarmaturen

Deelnemers: Gemeente

Status: Pilotfase

1.7.3. Oplaadpalen voor elektrisch rijden

Bezitters van elektrische auto's kunnen de accu van hun elektrische auto opladen bij oplaadpunten in Lelystad. Er zijn diverse locaties met oplaadpalen verspreid over de stad.

Deelnemers: Gemeente, automobilisten

Status: Lopend

1.7.4. Het stadhuis is op een zo duurzaam mogelijke wijze gerenoveerd

Het stadhuis is gerenoveerd (niet slopen is de grootste duurzaamheidsmaatregel) waarbij veel aandacht is geweest voor het energieverbruik. Dit is terug te zien in de toepassing van warmte/koude opslag en bijvoorbeeld energiezuinige verlichting.

Deelnemers: Gemeente

Status: Afgerond

1.7.5. Zon op gemeentelijke daken (zie 1.2.1)

Een zestal gemeentelijke daken voorzien van zonnepanelen.

Deelnemers: Gemeente

Status: Opstartfase

1.7.6 Duurzame energie opwekking (zie 1.3.3)

Bijna alle gemeentelijke gebouwen, zoals het stadhuis, het theater, het zwembad, et cetera krijgen hun energie van elektriciteit die opgewekt wordt bij het verbranden van afval in de Huisvuilcentrale in Alkmaar (Lelystad?) (HVC). Ook de verlichting op straat brandt daarop.

Deelnemers: Gemeente

Status: Lopend

1.7.7. Duurzaam inkopen

Duurzaam inkopen is een vorm van maatschappelijk verantwoord ondernemerschap waarbij mens, milieu en financiën in balans zijn. Bij milieu gaat het om de belasting van het milieu en (het behoud van) de natuur. Bij de mens gaat het om sociaal-maatschappelijke zaken als mensenrechten, kinderarbeid, fraude, discriminatie en dergelijke. Bij financiën gaat het om prijs en kwaliteit. Het beleid van de Gemeente Lelystad is gericht op het bevorderen van de duurzame leefomgeving evenals het creëren van werkgelegenheid.

Deelnemers: Gemeente ambtenaren

Status: Lopend

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

1.8. Overige initiatieven

1.8.1 Onderzoek naar verduurzamen sportclubs

Het sportbedrijf en LTVL willen laten onderzoeken hoe zij hun energiegebruik kunnen verlagen en hoe zij dit moeten organiseren. Beiden willen hiervoor een bijdrage van de gemeente.

Deelnemers: Sportbedrijf, LTVL, Gemeente

Status: Opstartfase

1.8.2 Tijdelijk anders bestemmen (2012-2014)

Tijdelijk Anders Bestemmen is een nieuw ruimtelijk concept. Centraal staat het flexibel omgaan met tijd en ruimte. Tijdelijk Anders Bestemmen is uitermate geschikt voor gebieden met veranderende functies, hoge dynamiek, klimaatadaptatie en gebieden in transitie. Bij tijdelijk bestemmen krijgt een gebied een nuttige functie maar blijft het op langere termijn beschikbaar voor toekomstige -vaak nog onzekere- functies. Tijdelijk Anders Bestemmen introduceert flexibiliteit die nodig is voor duurzame inrichting en duurzaam ruimtegebruik in Nederland.

Deelnemers: Rijkswaterstaat, Deltares en InnovatieNetwerk,

Status: Lopend

1.8.3. Hout gestookte kachel De Koploper

Deze nieuwe hout gestookte ketel, gecombineerd met een bestaande gasketel, is het beste energiesysteem qua duurzaamheid en kosten voor Sportcentrum De Koploper. De nieuwe ketel vermindert de CO₂-uitstoot met 80%. Daarnaast worden de houtsnippers voor de ketel vanuit een lokaal depot in Lelystad geleverd en wordt bespaard op de kosten voor het afvoeren van de as.

Deelnemers: De Koploper, Gemeente

Status: Afgerond

1.8.4 Lokaal opgewekte duurzame energie heeft de toekomst

Om inwoners en bedrijven die zelf duurzame energie willen opwekken te helpen door de bomen het bos te zien, heeft Natuur- en Milieufederatie Flevoland SELF opgericht. Dit Servicepunt Energie Lokaal Flevoland geeft praktisch advies over zonne-energie, energiebesparing en het oprichten van een lokaal energie-initiatief.

Deelnemers: SELF, inwoners, bedrijven

Status: Lopend

1.8.5. klimaatcoaches

Geld en energie besparen? Volg de gratis workshops van de In gezellige en informatieve workshops geven zij u ideeën voor kleine aanpassingen aan de woning en eenvoudige manieren om uw energiegebruik te verlagen.

Deelnemers Centrada, inwoners

Status: Lopend

1.8.6 Nacht van de nacht

De laatste zaterdag van oktober vieren we weer de Nacht van de Nacht. Door heel Nederland worden weer diverse activiteiten georganiseerd die ons bewust maken van de schoonheid en het belang van duister-

nis. Ook in Lelystad en omgeving worden weer spannende activiteiten georganiseerd. Zo kan je op struinexcursie naar het Wilgenreservaat of nachtextcursie naar het Wisentbos bij Dronten. Deelnemers aan de Postcodeloterij hebben zich kunnen opgeven voor een excursie in de Oostvaardersplassen, deze activiteit is inmiddels al volgeboekt.

Deelnemers: Inwoners

status: Jaarlijks

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

2. Lelystad wil de hoeveelheid afval terugdringen en verspilling van grondstoffen verder tegengaan.

nummer	project	doel	rol Lelystad	betrokkenen	doelgroep	status
2.1.1.	algenraffinagefabriek	groene grondstof	vergunningverlener		bedrijfsleven	lopend
2.1.2.	sociale innovatie	bewustwording	initiatief	Duurzaam door	inwoners	lopend
2.2.1.	afval scheiden	hergebruik	initiatief	HVC	leerlingen basisschool	jaarlijks
2.2.2.	afvalloze stad	hergebruik	initiatief	duurzaamheidswinkel	inwoners, scholen	jaarlijks
2.2.3.	afval scheiden, GFT	groene stroom, biobased	initiatief	Orgaworld	inwoners	lopend
2.2.4.	Afval tweede leven	hergebruik		NMFF	inwoners	jaarlijks
2.2.5.	plastic scheiden	hergebruik	initiatief	HVC	inwoners	lopend
2.2.6.	Lelystad schoon	tegen zwerfafval	initiatief		inwoners	lopend
2.2.7.	afvalbrengstation	innovatief, duurzaam	aandeelhouder	HVC	inwoners	lopend
2.2.8.	de groene sluis	hergebruik		Stichting Kringloopwinkel	inwoners	lopend
2.2.9.	Het Goed	hergebruik	aandeelhouder	keten kringloopwinkels	inwoners	lopend
2.2.10.	Scholier zoekt waarde	hergebruik		waterschap	scholen	afgerond
2.2.11.	repair café	herstellen		Kringloopwinkel, Welzijn	inwoners	2-wekelijks
2.2.12.	Zomeractie Afvalbrengstation	hergebruik	aangesloten	HVC	inwoners	afgerond

2.1 Groene groei (circulaire economie en “biobased economy”)

2.1.1 Eerste algenraffinagefabriek opent deuren

Wat deze fabriek doet is het opknippen van de algen, zodat er stofjes uit gehaald kunnen worden. Deze kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt voor het maken van verf, ter vervanging van grondstoffen die erg schaars zijn. En ze kunnen dienen als alternatief voor visolie. Schaalvergroting kan algen tot landbouwgewas van de toekomst maken.

Deelnemers: Bedrijfsleven

Status: Lopend

2.1.2 Groene economie vraagt om sociale innovatie

Een groene economie vraagt om het stimuleren van de economie en het versterken van de internationale concurrentiepositie, zonder het natuurlijk kapitaal van onze aarde uit te putten.

Deelnemers: Duurzaam Door (oa. Gemeente)

Status: Lopend

2.2 Afvalbeleid

2.2.1 Leerlingen basisschool leren spelenderwijs Over belang scheiden afval bij HVC afvalzorg

Leerlingen van groepen 8 uit Flevoland kunnen tijdens rondleidingen op Milieupark Zeeasterweg in Lelystad op speelse wijze leren hoe zij bewust met afval kunnen omgaan en wat het belang is van afval scheiden.

Deelnemers: Gemeente en HVC, scholen

Status: Jaarlijks

2.2.2 Juni – Lelystad, een afvalloze stad!

In juni staat DuurzaamLelystad.nl in het teken van een afvalloze stad. Doel is om meer Lelystedelingen zich bewust te laten maken van (zwerf)afval in en om de stad, het recyclen van afval en hergebruik van plastic.

Deelnemers: oa. Gemeente, scholen

Status: Jaarlijks

2.2.3. Afval scheiden leidt tot meer opwekking van groene stroom Groene energie en biobased producten

Orgaworld zet afval efficiënt om in zowel groene energie als unieke biobased producten en bedenkt daar zelf technieken en oplossingen voor. Zo maakt het bedrijf een fors aantal speciale, milieuvriendelijke producten die onder de naam Orgapower op de markt komen, zoals landbouwkorrels, kunstmestvervangers, bomenstarters, molmest en biostimulatoren.

Deelnemers: Gemeente, Orgaworld

Status: Lopend

2.2.4 Geef afval een tweede leven!

De duurzaamheidswinkel op het Stadhuisplein heeft bijzondere producten die zijn gerecycled tot iets nieuws. Dit kan kunst zijn, of bijzondere tassen, jassen en riemen. Maar ook uw matras waar u elk dag op slaapt.

Deelnemers: Duurzaamheidswinkel

Status: Lopend

2.2.5. Plastic afval scheiden

In Lelystad wordt plastic afval gescheiden. Op ongeveer 58 plekken verdeeld over de stad, veelal bij de wijkwinkelcentra, staan containers waar inwoners hun plastic afval in kunnen doen.

Deelnemers: Gemeente, HVC

Status: Lopend

2.2.6 Lelystad schoon, heel gewoon!

Met de campagne ‘Lelystad schoon heel gewoon’ wil gemeente Lelystad haar inwoners bewust maken van het zwerfafval op straat en de uitdaging aangaan om de stad aantrekkelijk en schoon te houden.

Deelnemers: Gemeente en vrijwilligers

Status: Lopend

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

2.2.7 Innovatief en duurzaam afvalbrengstation

Het afval brengstation aan de Zeeasterweg 40c is innovatief, duurzaam en voorzien van alle gemakken voor de inwoners. Dit systeem is uniek in Nederland.

Deelnemers: HVC

Status: Lopend

2.2.8 Nieuw pand kringloopwinkel De Groene Sluis geopend

De Stichting Kringloopwinkel De Groene Sluis zamelt geld in voor goede doelen in en rond Lelystad door verkoop van tweedehands goederen. Doordat de winst die wordt gemaakt naar goede doelen in Lelystad gaat, wordt niet alleen bijgedragen aan het recyclen/hergebruiken van spullen, maar profiteren ook anderen van de inzet van de vrijwilligers.

Deelnemers: Vrijwilligers

Status: Lopend

2.2.9 Het Goed

Het Goed Lelystad heeft afgelopen jaar met 50 medewerkers 1.277.000 kilo gebruikte spullen ingezameld. Zo zorgen zij, samen met inwoners, voor een schoner milieu en zinvolle werkgelegenheid.

Het Goed Lelystad zamelt nog herbruikbare spullen in. Spullen kunnen worden afgegeven bij de winkel aan de Asfaltstraat 2 in Lelystad. Bij inwoners van Lelystad of Zeewolde haalt Het Goed jouw spullen gratis bij jou thuis op. We spreken met jou af wanneer. Dit kan ook 's avonds en op zaterdag.

Deelnemers: Gemeente, Inwoners

Status: Lopend

2.2.10. Waterschap Zuiderzeeland over 'Scholier zoekt Waarde'

Door de intensieve landbouw in Flevoland daalt het organische stofgehalte in de landbouwkavels jaar in jaar uit. Het groenafval, in de vorm van schone compost kan een bijdrage leveren aan het verhogen van het organisch stofgehalte in de Flevolands bodem.

Deelnemers: Waterschap Zuiderzeeland, Duurzaam Door, scholen

Status: Afgerond

2.2.11. RepairCafé Lelystad

Repair Cafés zijn gratis toegankelijke bijeenkomsten die draaien om (samen) repareren. In Lelystad is er elke tweede woensdag van de maand een Repair Café in DuurzaamLelystad in het oude postkantoor aan het Stadhuisplein.

Deelnemers: DuurzaamDoor, inwoners

Status: Maandelijks

2.2.12. Zomeractie afvalbrengstation succesvol

Om inwoners van Lelystad uit te nodigen hun afval te scheiden en grof huishoudelijk afval naar het afvalbrengstation te brengen, organiseerde HVC samen met gemeente Lelystad en Stichting Lelypas een actie. Van 6 juni tot en met 11 juli 2015 was een bezoek aan afvalbrengstation (ABS) Lelystad extra de moeite waard. Inwoners kregen per bezoek 200 Lelypas-punten cadeau en maakten bovendien kans op mooie prijzen.

Deelnemers: Gemeente, HVC, inwoners

Status: Afgerond

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

3. Lelystad wil de consumptie van lokaal geteelde (biologische) producten stimuleren.

nummer	project	doel	rol Lelystad	betrokkenen	doelgroep	status
3.1.	Eetbaar Lelystad	openbare buurt-moestuin		bewonersinitiatief	inwoners	lopend
3.2.	Biotuinen	onderhouden moestuinen		bewonersinitiatief	inwoners	lopend
3.3.	Centrum Biologische Landbouw	praktijkcentrum eetcultuur			inwoners	lopend
3.4.	Lokaalvoedsel Flevoland	website consument/producent			inwoners	lopend
3.5.	Rivierduingebied	duurzame landbouw		agrariërs		lopend
3.6.	Vruchten Bultpark	eten uit Lelystads groen	mede initiatief		inwoners	lopend
3.7.	Eetbare leefomgeving	ontwikkeling voedselbossen		Duurzaam Door	boeren	afgerond
3.8	Biologische markt	gezonde voeding	faciliterend		inwoners	wekelijks
3.9	De Stek	eiwitrijke producten	faciliterend		inwoners	lopend
3.10	Insect Europe, Delibugs	eiwitrijke producten			samenleving	lopend
3.11	Villa Eekhoorn	gezonde voeding		CBL	schoolkinderen	lopend
3.12.	Tuin van Lelystad	gezonde voeding		biologische boeren	inwoners	lopend

3.1 Eetbaar Lelystad: Buurtmoestuinen in Lelystad

Eetbaar Lelystad wil gezonde groenten bereikbaar maken voor zo veel mogelijk mensen door het opzetten van openbare buurt- moestuinen.

Deelnemers: Norma Karmelk, inwoners

Status: Lopend

3.2. Moestuincomplex “Biotuinen” Lelystad

Gezonde, lekkere en aparte groenten en fruit uit eigen moestuin.

Wel de lusten, niet de lasten!

U zaait en oogst, wij verzorgen alle onderhoud in uw moestuin dat u liever niet zelf uitvoert.

Deelnemers: Biotuinen BV, inwoners, vrijwilligers

Status: Lopend

3.3. Centrum Biologische Landbouw

Het Centrum Biologische Landbouw is een landelijk opererend praktijkcentrum dat zich richt op het stimuleren van burgers/consumenten om bewust en duurzaam te leven, voornamelijk op het gebied van eetcultuur maar ook op leefwijze en leefomgeving

Deelnemers: Bedrijfsleven

Status: Lopend

3.4. lokaalvoedsel Flevoland

Vers eten uit de buurt, waar vind ik dat in Flevoland? Deze website brengt consumenten uit Flevoland en lokale voedselproducenten bij elkaar. Rijp geoogst fruit, ambachtelijke boerenzuivel, kakelverse eieren, eerlijk vlees, smakelijke aardappels, dauwverse seizoensgroenten en verse vis uit het Zuiderzeegebied. Je weet in één klik waar het vandaan komt en waar je het kunt kopen: vers en vertrouwd.

Deelnemers: Lokale voedselproducenten

Status: Lopend

3.5 Natuur- en milieucoöperatie Rivierduingebied

De Natuur- en milieucoöperatie Rivierduingebied is een samenwerking van voornamelijk melkveehouderijen en een aantal akkerbouwbedrijven in Flevoland ten noord-westen van Swifterbant. Uitgangspunt van de coöperatie is het behoud van toekomstperspectief voor de agrarische bedrijven.

Daarnaast zijn de speerpunten van het beleid:

- Duurzame landbouw.
- Een aantrekkelijk, natuurrijk en toegankelijk landschap.
- Participatie in de samenleving.

Deelnemers: Melkveehouderijen, akkerbouwbedrijven in Flevoland.

Status: Lopend

3.6 Vruchten Bultpark worden in kaart gebracht op bord.

Op het bord staan alle eetbare vruchten, die in het Bultpark te vinden zijn, afgebeeld. Het Bultpark is gelegen tussen Kempenaar, Schouw, Kogge en Gondel.

Deelnemers: Gemeente, Bultparkcomite, inwoners

Status: Afgerond (?)

3.7 Eetbare leefomgeving

Het project Eetbare Leefomgeving wil een bijdrage leveren aan het verbinden van stad, landbouw en natuur ten aanzien van voedselproductie. Flevoland is een plek bij uitstek om te dienen als kraamkamer voor de (door)ontwikkeling van voedselbossen en eetbare natuurlandschappen.

Deelnemers: DuurzaamDoor

Status: Lopend

3.8 Biologische Markt

Elke woensdag staat in het gezellige stadshart een basis Biologische MARKT, aangevuld met één of meer ambachtelijke, duurzame en/of creatieve deelnemers. Altijd gezellig, mooi en kwaliteit. Je vindt daar de meest uiteenlopende artikelen en voedselwaren die men over het algemeen niet op een doorsnee markt aantreft.

Deelnemers: DuurzaamDoor, inwoners

Status: Lopend

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

3.9. Tuinderij de Stek (2014)

Al een aantal jaren op rij organiseert Centrum Biologische Landbouw de Flevolandse Held van de Smaak-verkiezing. De Stek verdiende de eretitel dit jaar doordat de biologisch-dynamische tuinderij de boon in volle pracht op de kaart zet. "Een pionier die een voorbeeld vormt voor anderen met teelten die bijdragen aan bodemvruchtbaarheid en eiwitrijke producten opleveren. Ook draagt de rijke variatie aan bonenrassen bij aan ons culinair erfgoed," meldt het juryrapport.

Deelnemers: Boeren, CBL

Status: Lopend

3.10. Delibugs, INSECT EUROPE

There is a growing interest in eating insects, Insect Europe recognised this a few years ago and is building a business for the future of making insects widely available. We breed, sell and promote edible insects for human and animal nutrition.

Deelnemers: Samenleving

Status: Lopend

3.11 Villa Eekhoorn

Villa Eekhoorn is een groen, gratis en educatief online spel voor kinderen van 10 t/m 12 jaar, dat zich afspeelt op en rond een virtueel landgoed, compleet met biologische moestuin, geiten en kippen. Het spel maakt kinderen spelenderwijs bewust van gezonde voeding en duurzame landbouw.

Deelnemers: CBL schoolkinderen

Status: Lopend

3.12 Tuin van Lelystad

Beleef biologisch in Flevoland.

Met biologische land- en tuinbouwbedrijven, afgewisseld met gevarieerde bos- en natuurgebieden waarin u kunt wandelen, fietsen of paardrijden. U koopt er verse biologische producten, bezoekt er open tuinen, proeft er lekkere gerechten en geniet er van een goed verzorgde overnachting

Deelnemers: biologische boeren, inwoners

Status:lopend

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

4 Lelystad wil het beheer en de ontwikkeling van de stad zo efficiënt mogelijk doen, verder verduurzamen en de negatieve milieueffecten beperken.

4.2.2.	wijkbeheer Fjordpark	duurzaam beheer	faciliteren		inwoners	lopend
4.2.3.	City Challenge	duurzaam beheer	initiatief		inwoners	afgerond?
4.3.	Ice-piggen	duurzaam rioolreiniging	opdrachtgever	BOR		pilot
4.4.1.	bedrijventerrein, algemeen kader					
4.4.2.	werklocaties, algemeen kader					
4.4.3.	lelystad Airport	duurzame gebiedsontwikkeling	mede initiatief	Flevoland, bedrijfsleven	bedrijven	voorbereiding
4.4.4.	Airport, Garden City	hoogwaardig bedrijfsterrein	mede opdrachtgever	OMALA	bedrijven	voorbereiding
4.4.5.	gezamenlijke aanpak Stadshart	Lokaal, groen en compact	initiatief	bedrijfsleven, inwoners		voorbereiding
4.4.6.	Flevokust	minder vrachtvervoer over weg	initiatief	Flevoland	bedrijven	voorbereiding
4.4.7.	Oostvaardersplassen	natuurgerichte recreatie	faciliteren	SBB	recreanten	voorbereiding
4.4.8.	Markerwadden	natuurontwikkeling	faciliteren	RWS, NMFF, Natuurmonumenten		voorbereiding
4.4.9.	Floriade	ontwikkeling bio-based economy	mede initiatief	Flevoland, Almere, WUR	bedrijfsleven	voorbereiding

4.1 Openbare verlichting: start pilot LED-verlichting

Het college start met een pilot voor het vervangen van de straatverlichting naar LED-verlichting in de openbare ruimte. Hiermee geeft het college gehoor aan de motie die de gemeenteraad heeft ingediend om zo spoedig mogelijk te beginnen met de vervanging van de straatverlichting.

Deelnemers: Gemeente

Status: Pilot

4.2 Onderhoud groenstructuur

4.2.1 Onderhoud buurtgroen en bedrijventerreinen

De wijkteams van afdeling Beheer Openbare Ruimte doen het onderhoud in de wijken, waarbij de biodiversiteit zoveel mogelijk wordt gestimuleerd. Zo houden ze bijvoorbeeld rekening met de rietorchis, een wettelijk beschermde plant.

Deelnemers: Gemeente

Status: Lopend

4.2.2 Duurzaam wijkbeheer in Fjordpark

Ruim dertig enthousiaste inwoners gaan aan de slag om van het Fjordpark in de Atolwijk een prettige en fijne plek in de buurt te maken.

Deelnemers: Gemeente, inwoners

Status: Lopend

4.2.3. Inspirerende ideeën voor beheer en onderhoud openbare ruimte

De City Challenge Lelystad heeft zes inspirerende en besparende ideeën opgeleverd voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte in Lelystad.

Deelnemers: Gemeente, inwoners

Status: Afgerond

4.3 Stedelijk waterbeheer en inzameling en transport van afval- en hemelwater (riolering)

Lelystad had een primeur. Als één van de eerste gemeenten in Nederland gebruikt Lelystad ijs voor het reinigen van de rioolpersleidingen. Deze duurzame methodiek, die Ice-piggen heet, is ontwikkeld door het bedrijf vandervalk+degroot. Het bedrijf reinigt in opdracht van de gemeente Lelystad een gedeelte van de persleidingen met slushed ijs (ice-pig).

Deelnemers: Gemeente, bedrijfsleven

Status: Pilotfase

4.4 gebiedsontwikkeling

4.4.1 Bedrijventerreinen; algemeen kader

4.4.2 Werklocaties; algemeen kader

4.4.3 Lelystad Airport

Flevoland heeft met Lelystad Airport en het nabijgelegen te ontwikkelen bedrijventerrein dé kans om een trend te zetten op het gebied van duurzame gebiedsontwikkeling. Sterker: het is dé manier om onderscheidend te zijn en daarmee succesvol bedrijven te interesseren tot vestiging op of nabij Lelystad Airport. Voor veel deelnemers aan de Werkconferentie Lelystad Airport, 11 november jl., was dat het idee en tevens de opdracht aan bestuurders en beleidsmakers om daar nadere invulling aan te gaan geven.

4.4.4 Lelystad Airport Garden City

OMALA is de gebiedsontwikkelaar voor Airport Garden City: een gebied van 660 hectare tussen Amsterdam-Lelystad Airport en de A6. OMALA is een initiatief van de gemeenten Almere, Lelystad en de provincie Flevoland. Aansluitend aan het luchthaventerrein ontwikkelt OMALA een hoogwaardig bedrijventerrein met een prominente plaats voor innovatieve bedrijvigheid, grootschalige leisure en duurzame technologie.

Deelnemers: OMALA

Status: Voorbereiding

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

4.4.5 Lelystad streeft naar gezamenlijke aanpak stadshart

Het college van Lelystad heeft de gemeenteraad geïnformeerd over de stand van zaken rondom het stadshart. Dat doet zij omdat de raad, maar ook ondernemers, vastgoedeigenaren, inwoners en veel andere betrokken partijen een oproep hebben gedaan om samen de gewenste verbetering van het stadshart op te pakken. Het college kiest ervoor om onder gemeenschappelijke regie met de betrokken partijen gezamenlijk tot planvorming en uitvoering te komen.

Deelnemers: Gemeente, bedrijfsleven, inwoners

Status: Voorbereiding?

4.4.6 Flevokust

Flevokust is de nieuwe multimodale overslaghaven met containerterminal en een 'nat' (dat wil zeggen havengebonden en havengereleerd) industrieterrein die ten noorden van Lelystad wordt gerealiseerd. Provincie Flevoland werkt aan de ontwikkeling van deze haven vanuit de overtuiging dat dit een belangrijke impuls betekent voor de economie en de werkgelegenheid van stad en regio. De gemeente Lelystad realiseert het binnendijks 'natte' industrieterrein.

Deelnemers: Gemeente, bedrijfsleven

Status: Voorbereiding

4.4.7 Oostvaardersplassen, Natuurgerichte recreatie

De Flevolandse natuur heeft een grote potentie voor recreatieve en toeristische activiteiten: we hebben volop ruimte voor wandelen, fietsen, varen en vele andere sporten. De meeste natuurgebieden bieden uitgebreide en diverse gelegenheid om te recreëren. Beperkingen zijn er alleen voor gevaarlijke (moerassen) of kwetsbare gebieden of gedurende bepaalde periodes (brunst-/ of broedseizoen).

Ons uitgangspunt voor medegebruik van natuur is dat de mens te gast is in de natuur en dat gebruik niet ten koste mag gaan van de biodiversiteit of dat het behalen van de Natura 2000 doelstellingen in gevaar komt. De gebiedsbeheerders van de natuurgebieden, waar onder Staatsbosbeheer, Flevolandschap en Natuurmonumenten bieden verschillende voorzieningen- en comfortniveaus waardoor er ruimte is voor zowel vogelaars als mountainbikers, hengelaars en picknickende families.

Deelnemers: SBB, recreanten

Status: Voorbereiding

4.4.8 Markerwadden

Recent organiseerden Natuurmonumenten en de Natuur-en Milieufederatie Flevoland een Marker Wadden Café voor iedereen die meer wil weten over het project Marker Wadden. Naar verwachting worden de Marker Wadden vooral belangrijk voor vele trekvogels die hier kunnen uitrusten en weer bij kunnen eten voor hun verre reis naar het zuiden. De eilanden worden omringd door langzaam aflopende oevers, iets wat het Markermeer nauwelijks kent maar heel belangrijk is voor waterplanten en vissen.

Deelnemers: Gemeente, Rijkswaterstaat, Natuurmonumenten en de Natuur-en Milieufederatie Flevoland

Status: voorbereiding

4.4.9. Floriade

Een bijzondere bijdrage zal ook worden geleverd aan het programma 'The making of Floriade'. De in 2022 in Almere te houden tuinbouwtenoonstelling biedt de komende negen jaar unieke kansen om in Flevoland voor de sectoren Agro & Food en Tuinbouw kennis op te bouwen en uit te testen. De drie partijen zullen zich ook hiervoor gaan inzetten.

Deelnemers: Gemeente, Flevoland, Almere

Status: Voorbereiding

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

5.0 Lelystad wil de mobiliteit verder verduurzamen

nr	project	doel	rol Lelystad	betrokkenen	doelgroep	status
5.1.	concessie Stadsdienst	verduurzamen	eigenaar	bedrijfsleven	bedrijfsleven, forenzen	voorbereiding
5.2.1	MRA-Elektrisch	bevorderen E-voertuigen	mede initiatief	MRA, bedrijfsleven	bedrijfsleven, forenzen	lopend
5.2.2.	locaties oplaadpunten en -palen	bevorderen E-voertuigen	initiatief	bedrijfsleven	bedrijfsleven, forenzen	lopend
5.3.	E-fietsen en E-scooters	bevorderen E-voertuigen	mede initiatief	SRA, Flevoland, NH, Almere	bedrijfsleven, forenzen	lopend
5.4.	gemeentelijk wagenpark	verduurzamen	eigenaar	bedrijfsleven	gemeente	afgerond
5.5.	mobilitetsmanagement Lelystad Airp.	bereikbaarheid luchthaven	initiatief	bedrijfsleven	forenzen	voorbereiding
5.6.	schoon vervoer onderneem zelf actie	duurzame mobiliteit	mede initiatief	bedrijfsleven	bedrijfsleven, forenzen	afgerond
5.7.	Flevokust	minder vrachtvervoer	mede initiatief	bedrijfsleven	bedrijfsleven	voorbereiding
5.8.	Testgebied E-Auto, Smart Grid	bevorderen E-voertuigen	mede initiatief	bedrijfsleven	bedrijfsleven	voorbereiding
5.9.	openbaar vervoer	bevorderen OV	mede eigenaar	bedrijfsleven	forenzen	lopend
5.10.	Netwerkmeeting Schoon Vervoer	duurzame mobiliteit	mede initiatief	maatschappelijke organisaties	bedrijfsleven	maandelijks
5.11.	Flevoland rijdt schoon	duurzame mobiliteit	mede initiatief	Flevoland, Almere, NOP	bedrijfsleven	lopend
5.12.	recreatieve routes	bevorderen schoon vervoer	initiatief?		inwoners	lopend
5.13.	klimaatometje	bevorderen schoon vervoer	mede initiatief	NMFF	inwoners	lopend

5.1 verduurzamen concessie Stadsdienst (intern stuk)

De huidige concessie van het stadsvervoer Lelystad loopt tot 2021. Dat is ook het jaar waarin de vraag naar openbaar vervoer van en naar Lelystad Airport naar verwachting voldoende omvang zal hebben om groter materieel in te zetten.

De Stadsregio Amsterdam, de provincies Flevoland en Noord-Holland en de gemeenten Almere en Lelystad hebben een convenant gesloten met als doel gezamenlijk de vervoerregio Amsterdam te gaan vormen. Op dit moment voert de Stadsregio Amsterdam samen met de convenantpartners een verkenning uit naar de mogelijkheden voor verduurzaming van het openbaar vervoer op basis van berekeningen met een TCO model (Total Cost of Ownership). De schaal van het stadsvervoer in Lelystad en de busverbinding met Lelystad Airport lenen zich voor de inzet van elektrische bussen.

Deelnemers: SRA, Flevoland, Noord-Holland, Almere, Lelystad
Status: lopend

5.2.1 Metropoolregio Amsterdam Elektrisch

De MRA wil de groei van elektrisch vervoer in de Amsterdamse Metropoolregio versnellen. Om dat te stimuleren ging eind 2011 het project Metropoolregio Amsterdam Elektrisch (MRA-E) van start. De focus ligt op de uitrol van een netwerk van oplaadpunten in de regio waar elektrische auto's kunnen laden, het stimuleren van meer elektrische auto's bij bedrijven en overheden, samenwerking met overheden en markt en het delen van kennis.

Deelnemers: MRA, bedrijfsleven
Status: Lopend

5.2.2. Locaties oplaadpunten en oplaadpalen voor elektrische auto's

Bezitters van elektrische auto's kunnen de accu van hun elektrische auto opladen bij oplaadpunten in Lelystad. Er zijn diverse locaties met oplaadpalen verspreid over de stad.

Bezitters van een elektrische auto, die niet de mogelijkheid hebben om op de eigen oprit de accu van hun elektrische auto op te laden, kunnen een openbare laadpaal aanvragen. Voorwaarden zijn dat er reeds een parkeerplaats aanwezig is en dat er binnen 300 m. vanaf de woning

niet reeds een laadpaal beschikbaar is. MRA-E vraagt een bijdrage van €1000,- per laadpaal. Dit bedrag wordt in Lelystad betaald uit een subsidie van I en M (Nationaal Samenwerkingsverband Luchtkwaliteit, NSL).

Deelnemers: MRA, Gemeente, bedrijfsleven
Status: Lopend

5.3 E-fietsen en E-scooters (intern stuk).

Wat hebben we gerealiseerd?: Samen met Almere en provincie Flevoland en Forenzo is begonnen aan het stimuleren van elektrisch vervoer (van fiets tot auto en/of oplaadpunt) bij bedrijven. Wat gaan we doen?: Lelystad is voornemens een subsidieregeling in het leven te roepen voor elektrische scooters, ondersteund door het NSL.

Deelnemers: Almere, Flevoland, Deelnemers: provincie Flevoland, gemeente, Forenzo, bedrijfsleven
Status: Afgerond (Subsidieregeling is afgelopen)

Daarnaast wordt een business case onderzocht voor de verhuur van elektrische fietsen (Gobike). In Utrecht vindt op dit moment een pilot plaats en in Rotterdam gaat de komende maanden een initiatief van start dat vergelijkbaar is met dat in Lelystad.

Deelnemers: Gobike, gemeente, bedrijfsleven
Status: Lopend

5.5 Verduurzamen gemeentelijk wagen park

Gemeente Lelystad heeft duurzaamheid hoog in het vaandel staan en daarom is onderzocht welke brandstof het best bijdraagt aan de milieudoelen. Uit het onderzoek kwam aardgas als beste brandstof uit de bus.

Deelnemers: Gemeente, bedrijfsleven
Status: Afgerond

5.6 Plan van aanpak Mobiliteitsmanagement Lelystad Airport (intern stuk)

In het MIRT Onderzoek Bereikbaarheid Lelystad Airport is geconstateerd dat er op twee corridors mogelijk mobiliteitsmanagement nodig is om knelpunten op korte termijn te voorkomen. Dit ten gunste van de bereikbaarheid van de luchthaven.

Deelnemers: Gemeente, bedrijfsleven
Status: Voorbereiding

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

Extra projecten:

5.7 Aan het woord: 'Schoon vervoer, onderneem zelf actie!'

Mobiliteitsvouchers. Dit subsidieprogramma geeft bedrijven de mogelijkheid om gratis (100% gesubsidieerd) advies op maat te krijgen op het gebied van woon-werk en zakelijk verkeer van medewerkers en tevens subsidie van € 4.500,- te krijgen voor de uitvoering van het mobiliteitsadvies.

Deelnemers: Gemeente, bedrijfsleven

Status: Afgerond

5.8 Minder vrachtvervoer over de weg

Flevokust draagt bij aan een landelijke doelstelling: minder vrachtvervoer over de weg en meer over het water en het spoor. Dankzij Flevokust zijn er op Randstad-niveau minder vrachtwagens op de weg. Zo ontstaan bijvoorbeeld rond Amsterdam en Rotterdam minder files en wordt de bereikbaarheid van Flevoland en de noordelijke Randstad verbeterd. Ook draagt dit bij aan een betere luchtkwaliteit (minder fijn stof en NOx) en minder uitstoot van CO2. Het Rijk vindt dit belangrijk en heeft daarom subsidie beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van Flevokust.

Deelnemers: Provincie Flevoland, Ministerie van I en M, gemeente

Status: Voorbereiding

5.9 Flevoland perfect testgebied innovatie elektrische auto

Een elektrische auto gebruiken als oplaadbare batterij. Dat is nu mogelijk voor wie, naast de juiste auto, ook zonnepanelen heeft.

Deelnemers: Wageningen-UR, bedrijfsleven

Status: Opstartfase

5.10 Openbaar vervoer

Lelystad is uitstekend te bereiken met het openbaar vervoer zoals trein of bus. Het centrum van de stad en stadhuis ligt op steenworp afstand van het NS-station. Op dit moment wordt onderzocht hoe de toekomstige concessie voor het stadsvervoer (vanaf 2021) kan worden verduurzaamd. Daarbij wordt vooral gekeken naar de mogelijkheden van elektrisch busvervoer.

Deelnemers: Gemeente, vervoersbedrijven, Stadsregio Amsterdam

Status: Lopend

5.11 Netwerkmeeting Schoon Vervoer toont duurzame innovaties

Op 18 mei vond bij de winkel DuurzaaminLelystad.nl de maandelijkse netwerkmeeting plaats waar ondernemers en maatschappelijke initiatieven elkaar treffen. Dit keer stond het thema Schoon vervoer centraal. De focus tijdens de bijeenkomsten ligt op het delen van kennis en waar mogelijk versnellen van bestaande en nieuwe initiatieven. Bij de bijeenkomst was wethouder Elly van Wageningen aanwezig die haar waardering uitsprak over deze netwerkbijeenkomsten in DuurzaaminLelystad.nl mede met het oog op het op te stellen integrale duurzaamheidsplan van de gemeente.

Deelnemers: Natuur- en milieufederatie Flevoland, DuurzaamDoor, bedrijfsleven, Gemeente

Status: Lopend

5.12 Schoon Vervoer-initiatief: rijden op aardgas

Flevoland rijdt schoon. Het wegverkeer in Nederland is voor 40% verantwoordelijk voor de uitstoot van fijnstof en stikstofdioxide. Rijden op schone brandstoffen, zoals aardgas en biobrandstoffen, draagt bij aan het verbeteren van die luchtkwaliteit.

Deelnemers: Gemeente, vervoersbedrijven

Status: Lopend

5.13 Recreatieve routes

Lelystad is een stad waar sport en recreatie alle ruimte krijgen. In je achtertuin maak je oneindige boswandelingen of een ruige rit op je mountainbike. En wat dacht je van unieke routes voor wandelaars, skaters en fietsers? Of van 40 kilometer lange ruiterspaden dwars door de natuur? Lelystad geeft lucht aan inspanning en ontspanning.

Deelnemers: Gemeente, inwoners

Status: Lopend

5.14 Klimaatometje Lelystad

Het Klimaatometje vertelt het verhaal van Flevoland en haar unieke, natuurrijke en energierijke landschap. Klimaatometjes maken klimaatvriendelijke projecten in een mooi landschap op de fiets voor ieder beleefbaar. Ook is de fietsroute uitermate geschikt voor kinderen. Fiets samen met klasgenoten, vrienden, familie of collega's mee en ontdek kansen voor energieopwekking en energiebesparing in de stad en het ommeland!

Deelnemers: NMFF, inwoners

Status: Lopend

5.15 Er-op-uit-tip: Pak de fiets en doe het klimaatometje Lelystad

Een Klimaatometje vertelt het verhaal van Flevoland en zijn energierijke landschap. Klimaatometjes maken duurzame projecten op de fiets voor ieder beleefbaar. Dit draagt bij aan een grotere bewustwording over duurzaamheid en maakt voorbeelden daarvan zichtbaar.

Deelnemers: Inwoners, recreanten

Status: Lopend

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

6.0 Lelystad wil

nr	project	doel	rol Lelystad	betrokkenen	doelgroep	status
6.1.1.	participatieproces	commitment	initiatief	samenleving	inwoners, werkenden L	voorbereiding
6.1.2.	Duurzaam Door Flevoland	groene economie	mede initiatief	samenleving	inwoners, werkenden L	lopend
6.2.1.	Flevolandse Energiefabriek	kennis energie innovaties	mede initiatief	WUR-Acres, IVNF	samenleving	lopend
6.2.2.	Duurzame energie	leren en stimuleren		Duurzaam Door Flevoland	inwoners, scholen	lopend
6.2.3.	Scholier zoekt waarde	koppeling via vraagstukken		IVNF, Waterschap, WUR	technasia, bedrijfsl.	lopend
6.2.4.	verbinden met de bron 2.0	leernetwerk verdiepen, verbreden	mede initiatief	NMFF, IVNF, NOP, etc.	provinciale netwerken	vervolg
6.2.5.	Soc. innovatie voedsellandsch.	lerende, participatieve netwerken	mede initiatief	duurzaamdoor F, WUR, etc.	samenleving	vervolg
6.2.6.	Mooi Flevoland	overzicht natuurbelevingsact.		NMFF, groene org. Bedrijven		
6.2.7.	Belevenissenbos	natuureducatie		Stichting, vrijwilligers	schoolkinderen	lopend
6.2.8.	NME-gids	jaaraanbod duurz., natuur, milieu		IVNF	schoolkinderen	lopend
6.3.1.	IVN, duurzame leerlijn	educatie duurzame thema's		IVNF, scholen	schoolkinderen	jaarlijks
6.3.2.	IVN duurz. jongeren, bedr.	workshop duurzaamheidsthema's		IVNF, scholen, bedrijven	Middelbare scholen	jaarlijks
6.4.	Milieu en energiebesparing	Voorbeeldfunctie	initiatief	samenleving	gemeent. voetafdruk	lopend
6.5.	duurzame dinsdag	duurzame ideeën verzamelen	initiatief	samenleving	inwoners	jaarlijks
6.6.	Vestigingssubsidies	stimuleren duurzaam ondernemen	initiatief		bedrijfsleven	lopend
6.7.1.	duurzaamheidswinkel	ontmoetingsplek en inspiratiebron	partner	samenleving	inwoners	lopend
6.7.2.	HVC	innovatief, duurzaam afvalverw.	partner	samenleving	inwoners, bedrijven	lopend
6.7.3.	OMALA	Airport Garden City	partner	Lelystad Airport, Almere	bedrijven	voorbereiding
6.7.4.	Lelystad Airport	twin-airport van Schiphol	partner	overheid, bedrijven	bedrijven	voorbereiding
6.7.5.	Acres	partner duurzame ontwikkelingen	partner	samenleving	samenleving	lopend
6.7.6.	MRA	energie- en grondstoffentransitie	partner	samenleving	samenleving	

6.1.1 Participatieproces

Lelystad treft met inwoners voorbereidingen duurzaamheidsbeleid. Het college van Lelystad heeft in de aanloop naar een integraal duurzaamheidsbeleid richtlijnen beschreven in een concept Kadernota Duurzaamheid. Na de zomer start een uitgebreid participatieproces. Deelnemers: Gemeente, inwoners, bedrijven, kennisinstellingen (WUR) en maatschappelijke en netwerkorganisaties. Status: voorbereiding

6.1.2 Kennisprogramma DuurzaamDoor in Flevoland

Doel: het doel van landelijke programma is het bereiken van een groene economie door het ontwikkelen van kennis, het versterken van competenties en door het creëren van synergie tussen partijen. Het is de bedoeling om de samenleving (jongeren, volwassenen, bedrijven, organisaties) toe te rusten met kennis, bewustzijn, attitude en handelingsperspectieven om een wel geïnformeerde keuze te kunnen maken voor duurzaamheid. Deelnemers: Burgers (met name jongeren), bedrijven, overheden, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties. Status: Lopend

6.2 Onderwijs

6.2.1 Flevolandse Energiefabriek

Wat is duurzame energieopwekking, welke ontwikkelingen zijn er en wat kunt u er allemaal mee? Duurzame energie innovaties volgen elkaar in hoog tempo op. Flevoland is in velerlei opzichten voorloper op dit terrein. De Flevolandse Energiefabriek, is dé etalage om u te informeren, onderwijzen en te laten beleven. Deelnemers: Wageningen UR-ACRES en IVN Flevoland. Status: Lopend

6.2.2. Duurzame energie: leren en stimuleren

In Flevoland wordt heel veel grootschalige duurzame energie opgewekt: de provincie is hierin koploper van Nederland. De provincie wil graag in 2020 energieneutraal zijn. Er zijn nog grote kansen voor decentrale opwekking door particulieren en woningcorporaties. In het onderwijs, met name bij de technasia, liggen veel kansen om leerlingen beter te verbinden met de Flevolandse praktijk van duurzame energie-opwekking. Deelnemers: DuurzaamDoor Flevoland, inwoners, scholen. Status: Afgerond/ vervolg

6.2.3 Scholier zoekt Waarde

"Bij Scholier zoekt Waarde koppelen we studenten van Technasia in Flevoland aan vraagstukken over reststromen van ondernemers in Flevoland. Dit zijn ondernemers in de voeding of agrarische ondernemers, maar bijvoorbeeld ook het Waterschap. Zij hebben vaak vraagstukken over restwarmte, voedingsresten of loof. Deelnemers: IVN Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland, WUR/ACRES, Stichting Technasium, Netwerk Flevoland, Plus Ultra. Status: Afgerond/ vervolg

6.2.4 Verbinden met de Flevolands energieke samenleving 2.0

(Vervolg op Verbinden met de bron 1.0) In het project Verbinden met de bron 1.0 zijn we gestart met overheden en intermediaire organisaties (NGO's) om meer zicht te krijgen op een samenhangende aanpak bij het nieuwe samenspel tussen (burger)initiatieven en instituties. Dit gestarte provinciale leernetwerk willen we in dit vervolgproject verdiepen en verbreden. Deelnemers: NMFF, IVNF, pioniers van de toekomst NOP, gemeente Almere, NOP, Zeewolde en Lelystad

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

6.2.5 Sociale innovatie voor een duurzaam Voedsellandschap

In afgelopen DuurzaamDoor zijn verschillende samenwerkingsinitiatieven etc, gevormd en sindsdien in meerdere of mindere mate actief. De insteek van dit project is dat de kracht van die nieuwe initiatieven nog onvoldoende is benut we onvoldoende inzichtelijk hebben welke initiatieven wel en welke niet werken. Het programma DuurzaamDoor wil een sociale innovatie op gang brengen. De mate waarin we daarin slagen is nog onvoldoende belicht.

Voortbordurend op eerdere projecten willen we rond vier dimensies welke gerelateerd zijn aan het thema voedsel, de initiatieven verder verdiepen en er lerende, participatieve netwerken van maken, waarbinnen de mate waarin de netwerken bijdragen aan sociale innovatie goed kan worden onderzocht.

Deelnemers: Hoge school CAH Vilentum, CBL, IVNF, Wageningen UR, NMFF, Emberg Consulting, De Waard Eetbaar Landschap, Landschapsbeheer Flevoland.

Status: Vervolgtraject Verbinden met de bron/eetbare leefomgeving.

6.2.6 Mooi Flevoland

MooiFlevoland is een initiatief van de Natuur- en Milieufederatie Flevoland en een samenwerkingsverband tussen groene organisaties en ondernemers om een compleet overzicht te geven van alle natuurbelevingsactiviteiten in Flevoland.

Deelnemers: Natuur- en Milieufederatie Flevoland en een samenwerkingsverband tussen groene organisaties en ondernemers

Status: Lopend

6.2.7. Het grootste, avontuurlijkste en meest leerzame speelbos van Nederland!

Het Belevenissenbos in Lelystad herbergt 40 hectare 'natuurlijk spelen'.

Deelnemers: Stichting het Belevenissenbos, vrijwilligers, kinderen

Status: Lopend

6.2.8 NME-gids

IVN Flevoland coördineert het jaaraanbod aan activiteiten. Het jaaraanbod bestaat uit materialen, excursies en projecten over een aantal thema's. Het materialenaanbod bestaat voor het grootste deel uit leskisten, lespakketten, leskoffers. Onder excursies vallen ook gastlessen en buitenlessen. In samenwerking met diverse natuurorganisaties worden activiteiten aangeboden. Deze activiteiten worden op de locaties gegeven zoals in het aanbod is vermeld.

Deelnemers: IVN, schoolkinderen

Status: Lopend

6.3 IVN

6.3.1 Duurzame leerlijn

Het resultaat: een doorgaande leerlijn duurzaamheid voor het basisonderwijs, waarbij in elk jaar een ander duurzaam thema wordt behandeld, aansluitend bij leer- en (milieu)kerndoelen. In het laatste jaar richten de leerlingen hun eigen ideale duurzame eiland in, waarbij alle thema's van de voorgaande jaren terugkomen.

Deelnemers: IVN Flevoland, basisscholen

Status: Jaarlijks

6.3.2. Workshop Duurzame jongeren en bedrijven

Wilt u vanuit uw school werk maken van duurzaamheid, bedrijvencontact en/of loopbaanoriëntatie? Wilt u vanuit uw school werk maken van duurzaamheid, bedrijvencontact en/of loopbaanoriëntatie? In de vorm van een maatschappelijke stage of als project? In de workshop Duurzame Jongeren en Bedrijven komt het allemaal aan de orde. Evenals de vragen: hoe zet je binnen het thema duurzaamheid jongeren aan het werk op een manier waar ze enthousiast van worden en hoe profileer je de school als eigentijds en onderscheidend? Hoe inspireer je lokale bedrijven om echt iets met duurzaamheid te doen?

Deelnemers: IVN, scholen, ondernemers

Status: jaarlijks

Extra projecten

6.4 Milieu

Gemeente Lelystad spant zich in voor het milieu en energiebesparing. Veel duurzame maatregelen kunnen u als inwoner of ondernemer geld besparen.

Deelnemers: Gemeente, inwoners, bedrijven

Status: Lopend

6.5 Duurzame Dinsdag

Duurzame Dinsdag is een jaarlijks terugkerende landelijke campagne, die aandacht vraagt voor duurzame initiatieven vanuit de samenleving.

Deelnemers: gemeente, inwoners

Status: jaarlijks

6.6 vestigingssubsidies voor duurzaam ondernemen en innovatie

Lelystad kent ook stimuleringsfondsen gericht op onder meer duurzaam ondernemen, kennisbevordering of innovatie.

Deelnemers: Gemeente, bedrijven, scholen

Status: Lopend

6.7 Samenwerkingsverbanden:

6.7.1 Duurzaamheidswinkel in stadshart ontmoetingsplek en inspiratiebron

De nieuwe Duurzaamheidswinkel wordt een ontmoetingsplek en inspiratiebron voor iedereen die iets met duurzaamheid wil of kan en is een logisch vervolg op de website www.duurzaaminlelystad.nl, waar geïnteresseerden elkaar al virtueel kunnen ontmoeten. De Duurzaamheidswinkel voorziet in de behoefte aan een fysieke ontmoetingsplek op het gebied van duurzaamheid. In de winkel zullen verschillende activiteiten plaatsvinden. Zo worden er duurzame kinderworkshops georganiseerd, is er een wekelijks inloopspreekuur en worden er netwerkbijeenkomsten gehouden. Daarnaast kunnen geïnteresseerden er inspiratie opdoen, ideeën bekijken, ideeën delen met anderen en eventueel vergaderen, want ook die mogelijkheid is aanwezig.

Deelnemers: NMF Flevoland, bedrijven, inwoners, scholen

Status: Lopend

6.7.2. HVC Innovatief en duurzaam afvalbrengstation

Het afvalbrengstation aan de Zeeasterweg 40c is innovatief, duurzaam en voorzien van alle gemakken voor de inwoners. Dit systeem is uniek in Nederland.

Deelnemers: Gemeente en HVC, inwoners, bedrijven

Status: Lopend

bijlage 6: overzicht duurzaamheidsactiviteiten Lelystad

6.7.3. OMALA

Ontwikkelingsmaatschappij Airport, Lelystad Almere wil een hoogwaardig en duurzaam business park realiseren. Het bedrijven terrein is BREEAM gecertificeerd.

Deelnemers: Gemeente Lelystad, Almere, Flevoland

Status: Voorbereiding

6.7.4. Lelystad Airport

in de visie van de gemeente Lelystad gefaseerd tot twin-airport van Schiphol volgens het per 1 april 2015 in werking getreden Luchthavenbesluit. Lelystad Airport wordt een schone, veilige, innovatieve en relatief stille luchthaven. Het beschikt daarbij over volwaardige luchtverkeersleiding. Luchtvaartmaatschappijen die op en vanaf Lelystad Airport vliegen beschikken over een moderne vloot.

Deelnemers: Gemeente Lelystad, Almere, Flevoland

Status: Voorbereiding

6.7.5 Acrres

ACRRES staat voor Application Centre for Renewable RESources.

ACRRES wil samen met bedrijven, belangenorganisaties, overheden en onderwijs duurzame energie op basis van zon, wind en biomassa alsmede toepassingen van groene grondstoffen en kringlopen ontwikkelen, testen en demonstreren en op basis hiervan leermogelijkheden bieden.

Deelnemers: Gemeente, bedrijven, belangenorganisaties en onderwijs

Status: Lopend

6.7.6 MRA

Steeds breder wordt onderschreven dat het huidige productiesysteem zijn grenzen heeft bereikt, ook in de Metropoolregio Amsterdam. Inzetten op de energie- en de grondstoffentransitie is bovendien cruciaal voor verdere versterking van de internationale positie.

Deelnemers: MRA = 36 gemeenten + 2 provincies + 1 stadsregio:

Status: Lopend

